

5

**Eko-Elmerin leikkejä, lauluja, runoja ja
muuta mukavaa?**

Sisällys

5 Eko-Elmerin leikkejä, lauluja, runoja ja muuta mukavaa	188
5.1 Leikit ja pelit	188
5.1.1 Muistipeli	188
5.1.2 Muistipelistä muokattu yhteistoimintapeli	188
5.1.3 Kun menen kauppaan, jätän ostamatta	188
5.1.4 Laiva on jätetty lastaamatta	189
5.1.5 Salaperäisen roskan tarina	189
5.1.6 Roskakori-leikki (hedelmäkori-leikin muunnos)	189
5.1.7 Roska-Repe-hippa	189
5.1.8 Kuka pelkää Roska-Repeä? -leikki	189
5.1.9 Roska-Kim	189
5.1.10 Kulutus-Kim (aiheena jätteen vähentäminen)	190
5.1.11 Vaarallinen jäte -leikki (Burr-leikin muunnos)	190
5.1.12 Valehtelijoiden klubi -leikki	190
5.1.13 Mitä tiedät ystävästäni? -leikki jätteillä	190
5.1.14 Mitä jätettä olen? -leikki	190
5.1.15 Eko-Elmeri ja Roska-Repe-hippa (muunnos leikistä pohjoistuuli- etelätuuli)	190
5.1.16 Tahdon tehdä parhaani -leikki (muunnos Vettä kengässä -leikistä)	191
5.1.17 Vettä kengässä -leikki jätetavaroilla	191
5.1.18 Korkinkääntö -leikki	191
5.1.19 Pyykkipoikien pudotus -leikki	191
5.1.20 Roska-Repe ja Eko-Elmeri -juoksuleikki (Merirosvoleikin muunnos) ..	191
5.1.21 Lusikoi ja väistä -leikki	192
5.1.22 Musikaaliset tuolit -leikki	192
5.1.23 Eko-Elmerin väitepeli	192
5.1.24 Jätekorttipeli	193
5.1.25 Ympäristöbingo	193
5.1.26 Ympäristöarvopeli	194
5.1.27 Rapsupeli	196
5.1.28 Jätelajittelupeli	196
5.1.29 Jäteonginta	196

5.2 Näyttelemine	196
5.2.1 Roolileikit	197
5.2.2 Roskateatteri esittää	197
5.2.3 Jätesäkki laihtuttaa -näytelmä	197
5.3 Laulut	199
5.3.1 Jäteviisu A	199
5.3.2 Jäteviisu B	199
5.3.3 Kierrätys RAP/ Espoonlahden ala-asteen oppilaat	199
5.3.4 Lajittelulaulu (sävel: Lasten liikennelaulu, sanat: Liisa Ahokas, Palokan koulukeskus)	199
5.3.5 Sillä siisti -laulu (sävel: Pikku-Matin autosta on kumi puhjennut)	200
5.3.6 Saastelaulu (Sävellys ja sanat: Paavo Kiiski)	201
5.3.7 Kierrätyslaulu (sävel: Pyörät ne pyörivät ympäri -laulu)	201
5.4 Runot ja lorut	202
5.4.1 Täti Vihreän puistoruno	202
5.4.2 Luonnonsuojeluruno	202
5.4.3 Kumpulän lasten loruja/ Roskapuhetta -kirja	202
5.4.4 Uppo-Nallen loruja	203
5.5 Tarinat	203
5.5.1 Elämäni täyttymyksiä täynnään (muovisen limsapullon tarina)	203
5.5.2 Roskapeikon tarina	204
5.5.3 Humus eli Hulvaton MultaSirkus	204
5.5.4 Talouspaperin tarina	205
5.5.5 Luokan omat ekosadut	208

5 Eko-Elmerin leikkejä, lauluja, runoja ja muuta mukavaa

Leikkiminen ja pelaaminen on läheistä kaikenikäisille lapsille. Sitä pitää sisältyä myös kouluohjelmaan, koska lapsen luontainen oppimistapa on leikki. Leikki, pelaaminen ja muu ilonpito ovat tärkeitä, koska niiden kautta oppiminen ja opitun kertaaminen sujuu helpommin. Myös ympäristöopetuksessa ja -kasvatuksessa leikki puolustaa paikkaansa. Seuraavassa on joukko leikkejä ja pelejä, joita voidaan hyödyntää jäteneuvonnan yhteydessä. Monet vanhat, tutut leikit soveltuvat hyvin jäteneuvontaan hieman muutettuina. Leikkien ja pelien lisäksi esitellään joitakin ympäristöaiheisia lauluja ja viisuja, runoja, yksi näytelmäkirjoitus, joitakin tarinoita sekä vihjeitä omien ekosatujen käyttöön.

5.1 Leikit ja pelit

5.1.1 Muistipeli

Tarvikkeet: Samankokoiset ja -väriset pelikortit, kyniä, värejä, paperia, tusseja, sakset ja liimaa.

Opettaja tai oppilaat voivat tehdä muistipelin itse pahvista, kartongista, pilttipurkinkansista tai kruunukorkeista. Kuvia voidaan piirtää, maalata tai liimata erilaisiin pohjiin.

Toteutus:

- kaksi samanlaista kuvakorttia tai -nappulaa (esim. erilaiset jätteet)
- hyvä ja huono vaihtoehto (esim. kangaskassi/muovikassi)
- jäte ja sen oikea paikka (esim. lasipurkki/lasinkeräyssäiliö, omenan kara /komposti)
- isojen lasten pelissä voidaan parien sijasta kerätä kolmikkoja (esim. kolme erilaista tapaa pakata erilaisia asioita)

5.1.2 Muistipelistä muokattu yhteistoimintapeli

Tarvikkeet: Pelilauta (kartongista tai ohuesta vanerista), kuvakortit, kaatopaikkakortit

Peliä varten tarvitaan pelilauta, jossa on paikka kullekin kuvaparille. Kuvaparit muodostetaan ympäristön kannalta hyvästä ja huonosta vaihtoehdosta (esim. säilykehedelmät/tuoret hedelmät, auto/polkupyörä, tavallinen paperi/uusiopaperi jne.). Lisäksi tehdään parien verran kaatopaikkakortteja. Jokainen nostaa vuorollaan kaksi tavallista korttia (kaatopaikkakortit ovat syrjässä) ja toiset saavat auttaa, jos osaavat.

Tarkoituksena on yhdellä käännöllä saada samasta parista sekä hyvä että huono vaihtoehto. Kun tällaisen parin saa käännettyä, sen saa asettaa omalle paikalleen pelilaudalle, ellei sen parin paikalla ole jo kaatopaikkakorttia. Kaatopaikkakortin joutuu laittamaan parin paikalle silloin, kun kääntää esiin sen huonon vaihtoehdon ilman hyvää paria. Oikein huonolla käännöllä (molemmat käännetyt kortit ovat huonoja vaihtoehtoja) joutuu siis peittämään pelilaudalta kahden parin paikat kaatopaikkakorteilla. Yhden kaatopaikkakortin saa ottaa pois silloin, kun saa jonkun toisen parin paikoilleen. Yhteistyötä tarvitaan, tai muuten pelilauta täyttyy kaatopaikkajätteestä.

Lähde: Kompostiopas varhaiskasvatukseen. Kansalaisjärjestöjen kierrätysliike. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

5.1.3 Kun menen kauppaan, jätän ostamatta

Piirissä leikittävä muistileikki, jossa jätetään ostamatta turhia tai hyödyttömiä tavaroita. Ensimmäinen sanoo esim. näin: "Kun menen kauppaan, jätän ostamatta kertakäyttökameran". Seuraava jatkaa: "Kun menen kauppaan jätän ostamatta kertakäyttökameran ja kertakäyttömukin". Kolmas jatkaa: "Kun menen kauppaan, jätän osta-

matta kertakäyttökameran, kertakäyttömukin ja WC-raikasteen”. Jokainen lisää luettelon perään aina yhden tuotteen, eikä mitään jo mainittua saa unohtaa luettelosta, jos haluaa pysyä mukana pelissä. Sopii parhaiten isoille oppilaille, joilla on jo paljon tietoa.

Huom! Pallo voi kiertää luokassa. Se, jolle pallo heitetään, sanoo seuraavan.

5.1.4 Laiva on jätetty lastaamatta

Edellisen muunnos. Jokainen sanoo vain yhden, joten edellä sanottua ei tarvitse toistaa. Esim. ”Laiva on lastattu kissanhiekalla. Laiva on lastattu kertakäyttökameroilla” jne.

5.1.5 Salaperäisen roskan tarina

Jokainen valitsee itselleen kerätyistä jätteistä oman roskan. Keksitään, kirjoitetaan tai kerrotaan muille roskan tarina. Roskan tarinasta voidaan myös kirjoittaa käsikirjoitus näytelmään, joka harjoitellaan ja esitetään ryhmänä. Tarinasta voi myös piirtää sarjakuvan.

Huom! Valitaan oma roska, jota kuvaillaan toisille sanoin tai liikkein, ilmein ja elein. Toiset arvaavat, mistä roskasta on kyse.

5.1.6 Roskakori-leikki (hedelmäkori-leikin muunnos)

Osallistujat seisovat ringissä, jonka keskellä seisoo huutaja. Ringissä seisovat esittävät kukin jotain roskaa tai jätettä. Sovitaan, mitä roskia ringissä on. Se määrätty osanottajien määrän mukaan. Isossa ryhmässä kannattaa kirjoittaa roskalajit taululle, jos leikitään sisällä. Osanottajat voivat olla esim. sanomalehtiä, mainoksia, säilykepurkkeja, banaaninkuoria, perunankuoria, karkkipapereita. Kutakin roskaa on aina parillinen luku.

Huutaja on nimetön roska, joka yrittää vallata paikan ringissä. Jos hän huutaa esim. ”perunankuoret”, nämä vaihtavat nopeasti paikkaa. Nimetön roska yrittää vallata jommankumman paikan. Jos hän onnistuu, tulee hänestä perunankuori ja uusi huutaja siirtyy keskelle.

5.1.7 Roska-Repe-hippa

Yksi oppilas valitaan Roska-Repeksi, joka ottaa kiinni jätteitä. Roska-Repellä on oma rajattu tila, Roska-Repen valtakunta. Jokaisella roskalla on kaulassa lappu, joka ilmoittaa, mitä jätettä hän on. Kun Roska-Repe koskettaa jätettä, hänen on jähmetyttävä liikkumattomaksi. Kaksi oppilasta ovat Eko-Elmereitä, jotka pelastavat jätteitä Roska-Repeltä. Eko-Elmerit ottavat toisiaan käsistä kiinni siten, että pelastettava jää heidän syleilyynsä. Pelastajat kuljettavat jätteen sille määrättyyn paikkaan. Jos pelastajat vievät jätteen vahingossa väärään paikkaan, jäte joutuu Roska-Repen valtakuntaan. Kun kaikki ovat jääneet Roska-Repen kiinni ottamiksi tai valtakuntaan, leikki loppuu.

Pienten oppilaiden kanssa leikitään aluksi vain parilla jätelajilla (esim. maatuva jäte ja maatumaton jäte), isommat useammalla (esim. karkkipaperi/tavallinen roskis, lasipurkki/lasinkeräyspiste, sanomalehti/paperinkeräyslaatikko, vanha lelu/kirpputori).

5.1.8 Kuka pelkää Roska-Repeä? -leikki

Puolet oppilaista ovat Roska-Repejä, puolet Eko-Elmereitä. Peikot huutavat möreällä äänellä: ”Kuka pelkää Roskapeikkaa?” Muut vastaavat rohkeasti: ”En minä ainakaan, olen Eko-Elmeri!” Molemmat joukkueet ajavat takaa toisiaan. Kiinni saatu oppilas muuttuu vastapuolen edustajaksi. Molemmilla on turva, jossa saa levätä hetken ajan. Se puoli voittaa, jolla on leikkiajan loputtua enemmän osanottajia.

5.1.9 Roska-Kim

Pöydällä tai lattialla on toisistaan erottuvia roskia, esim. karkkipapereita. Kullakin on oma paikkansa. Osanottajat katsovat roskia hetken tarkkaan yrittäen muistaa kaikki roskat. Kun he sulkevat silmänsä, yksi leikkijä ottaa yhden roskan pois tai vaihtaa kahden roskan paikkaa. Se, joka ensimmäisenä tietää oikean vastauksen, toimii poisottajana seuraavalla kierroksella.

5.1.10 Kulutus-Kim (aiheena jätteen vähentäminen)

Leikin tavoitteena on löytää kestäviä vaihtoehtoja kertakäyttöisten tilalle ja ymmärtää omien kulutusvalintojen merkitys ympäristön kannalta.

Tarvikkeet:

Kangasliina, kaksi kankaista pussia esineille, erilaisia kertakäyttöisiä esineitä ja niiden vastikkeet

Esimerkkejä lapsille sopivista esineistä:

Kertakäyttöiset/turhat: Jogurttipurkki, kertakäytömuki, mehutetra, muovipussi, halpalelu (esim. Kinder-munasta), paperinen käsipyyhe, kertakäyttölusikka, paperilautanen, paperinen lautasliina, jne.

Kestävät/kierrätettävät: jogurttitölkki, kestromuki, retkipullo, kangaskassi, lego tai puinen rakennuspalikka, kangaspyyhe, teräslusikka, posliinilautanen, kangasservietti, jne.

Leikin kulku:

Muodostetaan piiri lattialle liinan ympärille. Asetetaan kaikki kertakäyttöesineet liinan päälle. Lapset katselevat esineitä niin kauan, että he muistavat, mitä esineitä liinan päällä on. Pyydä lapsia sulkemaan silmänsä ja poista yksi esine liinalta. Mikä esine puuttuu? Millä kestävämmällä sen voisi korvata? Kun lapset arvaavat, ota kestävä esine pussista liinalle kertakäyttöisen tilalle. Miksi tämä esine on parempi?

5.1.11 Vaarallinen jäte -leikki (Burr-leikin muunnos)

Leikki erilaisilla roskilla. Yksi valitaan arvaajaksi, joka menee oven taakse, minkä jälkeen muut päättävät, mikä roskista on vaarallinen jäte (ei tarvitse oikeasti olla vaarallinen). Arvaaja poimii roskan kerrallaan. Kun hän ottaa vaarallisen jätteen, muut huutavat: "Vaara!" Tämän jälkeen leikki alkaa alusta.

5.1.12 Valehtelijoiden klubi -leikki

Muutama vapaaehtoinen oppilas valitsee itselleen roskan, jonka yrittää kehumalla muuttaa käyttötavaraksi. Kukin valehtelija kehuu oman roskansa käyttökelpoisuutta maasta taivaaseen. Tässä leikissä saa liioitella. Äänestetään vakuut-

tavin kehu. Leikin yhteydessä kannattaa käyttää kierrätettäviä jätteitä. Leikin yhteydessä keskustellaan, miten kutakin jätettä voisi oikeasti hyödyntää. Keskustellaan myös siitä, ettei jätteen hyödyntäminen ole itsetarkoitus, vaan siinä pitää käyttää järkeä.

5.1.13 Mitä tiedät ystävästäni? -leikki jätteillä

Yksi leikkijä menee oven taakse. Toiset valitsevat hänelle ystäväksi jonkin jätetavaran. Pienten oppilaiden kanssa voidaan listata taululle tietyt jätteet, joista valitaan "ystävät". Ennen leikkiä kannattaa keskustella kunkin jätteen ominaisuuksista, jotta oppilaiden on helppo vastata kysymyksiin. Arvaaja kyselee muilta vuoron perään kysymyksiä, joihin vastataan kyllä/ei. Leikki jatkuu, kunnes arvaaja tietää ystävän.

5.1.14 Mitä jätettä olen? -leikki

Vapaaehtoiselle leikkijälle kiinnitetään selkään kovalappu, josta selviää, mitä jätettä hän on. Arvaaja ei itse tiedä, mitä lapussa lukee, mutta muut leikkijät tietävät. Arvaaja kyselee muilta kysymyksiä tarkoituksella saada arvoitus selville. Muut antavat vihjeitä, kunnes leikkijä arvaa oikein.

5.1.15 Eko-Elmeri ja Roska-Repe-hippa (muunnos leikistä pohjoistuuli- etelätuuli)

Takaa-ajoleikki, jossa on yksi tai useampia kiinnittäjiä (Eko-Elmeri) ja yksi tai useampia pelastajia (Roska-Repe). Loput leikkijät ovat pihalla lenteleviä roskia. Roska-Repeillä ja Eko-Elmereillä voi olla eriväriset nauhat, jotta he erottuvat joukosta. Leikki sopii maastoon, pihalle tai saliin. Eko-Elmeri ottaa kiinni roskia, jotka jähmettyvät paikoilleen kosketuksesta. Roska-Repe toimii roskien irtipäästäjänä. Hänen kosketuksensa päästää kiinnitetyt roskat taas leijaillemaan karkuun. Leikki loppuu jommankumman puolen voittoon.

5.1.16 Tahdon tehdä parhaani -leikki (muunnos Vettä kengässä -leikistä)

Oppilasryhmä jaetaan kahtia, Eko-Elmereihin ja Roska-Repeihin. Eko-Elmerit ovat menossa ekopisteeseen ja haluavat itselleen parin Roska-Repeista. Eko-Elmerit menevät oven taakse. Sillä välin Roska-Repet sopivat keskenään, kuka Elmereistä on kunkin Repen pari. Repet asettuvat puolikaareen lattialle. Elmerit tulevat yksitellen sisälle ja kysyvät joltakin Repeltä: "Oletko ystäväni?" Jos Repe vastaa esim.: Olen, jos autat minua kätkemään auton akun metsään", Elmeri sanoo: "En ikinä!" ja palaa muiden joukkoon oven ulkopuolelle. Jos Repe antaa ympäristöystävällisen vastauksen, esim.: "Olen, jos keräät karkkipaperit pulpettisi alta", tietää Elmeri, että kyseessä on hänen parinsa. Kun oikea Repe löytyy, parit pääsevät perille ekopisteeseen. Leikki jatkuu, kunnes kaikki löytävät oman parinsa. Leikin idea on siinä, että omalle parille ehdotetaan ympäristönsuojelun kannalta hyviä asioita, muille huonoja.

5.1.17 Vettä kengässä -leikki jätetavaroilla

Valmistetaan korttipareja erilaisista jätteistä ja niiden käyttötarkoituksista: esim. sanomalehti-paperinkeräys, maitopurkki-kartonkitölkkikeräys, maitotölkki-saunan pesä, limsapullonpullonpalautus, styroxpakkaus-kaatopaikka, styroxpakkaus-askartelu, sarjis-antikvariaatti, sarjis-paperinkeräys. Samalla tavaralla voi siis olla useita erilaisia käyttötarkoituksia.

Oppilasryhmä jaetaan kahtia. Toiset esittävät jätetavaroita ja menevät käytävään, sisälle jääneet esittävät jätetavaran käyttöä. Kukin jäte käy vuorotellen kysymässä joltakin luokkaan jääneeltä: "Onko käyttöä maitopurkille?" Jos kysymys sattuu oikealle henkilölle, siis jollekin jolla on askartelu, sekajäteroskis tai takka, löytää jäte oikean käytön ja parit pääsevät kierrätykseen, siis poistuvat pelistä. Jokaiselle jätetavaralle ei ole siis olemassa vain yhtä paria, vaan vaihtoehtoja voi olla useita. Vastaajat joutuvat miettimään oikeaa vastausta. Jos kysyjä ei löydä itselleen paria, hänelle huudetaan: "Vettä kengässä!" ja hän palaa käytävään odottamaan uutta vuoroa.

5.1.18 Korkinkäöntö -leikki

Tarvikkeet: Kruunukorkkeja, pieni kumipallo, (sprilliukoinen tussi).

Pullonkorkit levitetään sattumanvaraisesti esim. asfalttipihalle avoin puoli ylöspäin. Maa-han vedetään esim. liidulla heittoviiva, jonka takana leikkijät seisovat. Palloa heittämällä yritetään saada kruunukorkki kääntymään toisin päin. Jokainen heittää vuorollaan – aina esim. kolme heittoa kerrallaan. Heittäjä saa itselleen kääntämänsä korkit. Leikin voittaja on se, joka kerää itselleen eniten korkkeja. Leikkiä voidaan helpottaa lyhentämällä heittomatkaa ja vaikeuttaa kääntämällä korkit tietyssä järjestyksessä. Leikki tulee jännittävämmäksi, jos korkkeihin kirjoitetaan pistemääriä. Voittaja on tällöin se, joka onnistuu keräämään eniten pisteitä.

5.1.19 Pyykkipoikien pudotus -leikki

Tarvikkeet: Muovinen litran mehutölkki, pyykkipoikia, kiviä, sakset, liina.

Lapset yrittävät tiputtaa pyykkipoikia mehukanisteriin silmät liinalla peitettyinä. Mehukanisterin pohjalle tiputetaan kiviä pitämään sitä pystyssä. Suuaukkoa voidaan tarpeen mukaan suurentaa. Muut voivat antaa sanallisia ohjeita tiputtajalle. Voidaan leikkiä joukkueittain, jolloin jokainen joukkueen jäsen pudottaa 1 - 3 pyykkipoikaa kanisteriin. Tällöin jokainen joukkue tarvitsee oman mehukanisterin.

5.1.20 Roska-Repe ja Eko-Elmeri -juoksuleikki (Merirosvoleikin muunnos)

Lapset jaetaan kahteen ryhmään ja he asettuvat riviin vastakkain noin kuuden metrin päähän toisistaan muodostaen ketjun pitämällä toisiaan tiukasti kädestä kiinni. Molemmilla joukkueilla on ketjussa huutaja - tässä muunnoksessa Roska-Repe. Toisen joukkueen huutaja aloittaa huutamalla: "Roska-Repe, Roska-Repe, lähetä Eko-Matti tänne!" Ideana on siis huutaa jonkin vastapuolella olevan lapsen nimi. Huudettu lapsi juoksee toista joukkuetta kohti yrittäen päästä ketjun läpi sellaisesta kohdasta, jonka hän arvelee olevan helpoimmin läpäistävissä. Hänen tavoitteenaan on siis murtautua ketjun läpi. Jos hän onnistuu, yksi vastustavan joukkueen jäsenistä

joutuu palaamaan Matin kanssa tämän joukkueeseen. Jos Matti epäonnistuu, hän joutuu liittymään vastustavaan joukkueeseen.

Sen jälkeen toisen joukkueen huutaja hihkaisee: ”Roska-Repe...” ja leikki jatkuu. Se joukkue voittaa, jossa on enemmän lapsia peliajan loputtua.

5.1.21 Lusikoi ja väistä -leikki

Tarvikkeet: Pehmeä kumi- tai rantapallo, muovinen mehukanisteri, josta kapea yläosa on leikattu pois.

Hyvä leikki hiekkarannalle tai -kuopalle. Leikatun mehukanisterin yläosaan piirretään tussilla viiva noin parin sentin päähän reunasta. Kaikki leikkiin osallistujat yhtä lukuun ottamatta asettuvat seisomaan rinnakkain. He ovat ”täyttäjiä”. Kannu asetetaan keskimmäisen lapsen eteen, upotetaan hiukan maahan ja kanisterin viereen kaadetaan kasa hiekkaa.

Yksi pelaaja on ”syöttäjä”. Hän seisoo pallo kädessään toisten lasten edessä noin kolmen metrin päässä olevan merkkiviivan takana. Leikin alettua täyttäjät ryhtyvät kauhomaan purkkiin hiekkaa käsin. Heidän on saatava se täytettyä merkkiviivaan asti. Samaan aikaan syöttäjä heittää palloa täyttäjiä kohti, se, johon pallo osuu, joutuu pois pelistä tai syöttäjän kaveriksi. Jos syöttäjä saa kaikki täyttäjät pois pelistä, peli päättyy siltä erää ja syöttäjä saa pitää asemansa seuraavassa pelissä. Jos taas täyttäjät onnistuvat väistämään palloa ja saavat kannun täyteen hiekkaa, syöttäjästä tulee seuraavassa pelissä täyttäjä. Siitä lapsesta, joka saa lusikoitua käsin viimeisen kerran hiekkaa, tulee uusi syöttäjä. Täyttämistä ja pallon väistelyä voidaan vaikeuttaa siten, että syöttäjiä on kaksi, täyttäjien molemmin puolin.

5.1.22 Musikaaliset tuolit -leikki

Sopii hyvin ympäristötahtuman hauskaksi ohjelmanumeroksi. Hyvä osanottajaluku on 10.

Tarvikkeet: Tuoleja (yksi vähemmän kuin leikkijöitä), musiikkia, paperilappuja, joissa on ohjeita (yksi kullekin leikkijälle).

Tuolit asetetaan ympyrän muotoon aika lähelle toisiaan. Leikin osanottajat kiertävät tuolien ympärillä musiikin tahtiin. Musiikkia voidaan tehdä esim. jättemateriaalista valmistetuilla omatekoisilla soittimilla. Kun soitto taukoaa, leikki-

jät istuvat nopeasti lähimmälle tuolille. Yksi leikkijöistä jää ilman. Hän saa lapun, jossa on joku pieni tehtävä ympäristönsuojeluun liittyen. Leikki jatkuu siten, että joka kierroksella otetaan yksi tuoli pois. Samalla putoaa aina yksi leikkijä pois ja saa tehtävälapun.

Helppoja tehtäviä:

- vien kotona roskat ulos
- siivoan luokan askartelutuokion jälkeen
- kerään metsästä/koulutieltä vähintään viisi roskaa pois
- vien panttipulloja kauppaan
- vien paristoja paristonkeräyspisteeseen
- annan kaverille jonkin oman tavarani
- autan kotona pihan siivouksessa
- lakaisen/kerään lasinsirpaleita pois pyörätieltä
- kastelen kukkia
- syön lautaseni tyhjäksi
- vien lehtiä paperinkeräykseen
- siivoan oman huoneeni

5.1.23 Eko-Elmerin väitepeli

Pelissä on kortteja, joissa lukee erilaisia jätteitä koskevia väitteitä. Väitteiden tarkoitus on vahvistaa oppilaiden halua toimia ympäristöystävällisesti. Kaikkiin väitteisiin ei tarvitse välttämättä olla yhtä oikeaa ratkaisua, vaan mukana on myös arvoalinnasta riippuvaisia väitteitä. Isommat oppilaat voivat itse keksiä lisää väitteitä.

Tarvikkeet: Numeroidut väitekortit, pelilauta, pelinappula, noppa ja pahvista tai vanerista tehty palapelialusta, johon väitekortit sijoitetaan numeron mukaan. Väitekorttien toisella puolella on kuva, jota pelin aikana kootaan palapelin tapaan. Eko-Elmeri-aiheinen pelilauta tehdään tukevalle kartongille ja päällystetään kontaktimuovilla. Pelilaudalle piirretään sopiva ruudukoitu reitti. Reitille tehdään useita etenemismahdollisuuksia. Reitillä ei ole maalia, eikä kukaan ole voittaja. Noin puolet ruuduista ovat ”korttiruutuja”.

Pelaajat heittävät noppaa vuorollaan ja siirtävät pelinappulaa silmäluvun mukaan. ”Korttiruutuun” osuessaan pelaaja nostaa pussista jonkin väitekortin. Pelaaja lukee kortin, antaa vastauksen (samaa mieltä / eri mieltä / en osaa sanoa), perustelee vastauksensa, minkä jälkeen kortti käännetään toisin päin ja kiinnitetään oman numeron kohdalle korttien koon mukaan ruuduteulle palapelialustalle. Reitillä seikkaillaan niin kauan, että kaikki kortit on nostettu ja kuva saatu valmiiksi.

Väitteet:

1. Tiedän, että karkkipapereiden heittäminen on väärin, mutta teen sitä, koska kaikki muutkin tekevät.
2. Kerään luonnosta pulloja ja vien ne kaupan panttikeräykseen, koska siitä saa rahaa.
3. On ihan sama, missä roskat ovat, kunhan ne eivät ole näkyvillä.
4. Palautan aina paristot keräyspisteeseen, enkä heitä niitä roskiin.
5. Jätteiden lajittelu ja kierrätys ei kuulu lapsille, vaan aikuisille.
6. Kaatopaikat ovat mielestäni vaarattomia paikkoja.
7. Kaatopaikalle tuotua tavaraa ei kukaan voi enää käyttää.
8. Minua ei haittaa, vaikka kaatopaikat kasvavat suuriksi, Suomessahan riittää maata.
9. Saan heittää hampurilaiskäreen tai -rasian maahan, jos roskakori on täynnä.
10. En kiusaa eläimiä, vaikka kaverit yllyttävät.
11. Lasipurkeista on tärkeää aina poistaa metalliosat ennen keräykseen laittamista.
12. Voin aivan hyvin heittää lasipurkit kansineen lasinkeräysastiaan, kun kukaan ei näe.
13. Retkellä ollessani kaivan metallipurkin ja muovipussin maahan, koska en viitsi kantaa niitä tyhjinä takaisin kotiin.
14. Käytän mieluummin paperikäsi- tai muovipyyhkeitä kuin pyyhin käteni kangaspyyhkeeseen.
15. Ostan kertakäyttötuotteita, vaikka tiedän niiden vahingollisuuden.
16. Ostan mieluummin valmiiksi pakatun tavarankuoren kuin irtotavaran.
17. Ostopäätöksiini vaikuttaa tuotteen pitkäikäisyys ja että sen voi korjata.
18. En yleensä osta leluja tai vaatteita muodin mukaan.
19. Haluan aikuisena suojella ympäristöä, vaikka se vaatisi minulta uhrauksia (ei esim. omaa autoa).
20. Haluan olla mahdollisimman paljon samanlainen kuin muut samanikäiset.
21. Ostan luomutuotteita, vaikka ne ovat kalliimpia kuin tavalliset elintarvikkeet.
22. Kaadan lopun maalin maahan, kun olen maalannut polkupyöräni.
23. Otan polttopuuta elävästä puusta, kun olen retkellä.
24. Jätteiden vähentäminen on hyvä asia, ja haluan opetella kierrätystä.
25. Erottelen aina muovit keräyspaperin joukosta.
26. Jätteiden lajittelu on minusta liian hankalaa ja aikaa vievää.
27. En yleensä erottele ruokajätettä muusta jätteestä.
28. Kompostointi on inhottavaa ja likaista puuhaa.
29. Ostan Luonto-Liiton ja Maailman Luonnonsäätiön tuotteita, koska ne ovat ympäristöystävällisiä.
30. Keskustelen kotona ja kavereiden kanssa ympäristöasioista.

5.1.24 Jättekorttipeli

Voidaan pelata jätemuistipelin korteilla. Jokaista korttia on kaksi samanlaista. Kortit jaetaan oppilaille. Tarkoituksena on löytää oma pari mahdollisimman äkkiä. Korttia ei saa näyttää, vaan pari täytyy löytää sanoin kuvaamalla, kysymällä kysymyksiä tai pantomiimin kautta. Pelin voittaa ensiksi toisensa löytänyt pari.

5.1.25 Ympäristöbingo

Pelin tarkoitus:

Peliä voi pelata koko luokka yhdessä tai pienissä ryhmissä. Pelin kautta voidaan kerrata erilaisia ympäristönsuojelua ja jätteisiin liittyviä asioita. Pelin avulla kertaaminen on kylläkin pinnallista, koska siinä pyritään tietokilpailumaiseen vastaamiseen, ei asioiden analysointiin. Toisaalta tietoa voi mennä perille myös kevennettyin keinoin. Voittamista ei ole syytä korostaa, koska tässä pelissä kyse on tuurista.

Peliin valmistautuminen:

Pelinjohtajalla (opettajalla) on 25 kysymystä, joihin voi vastata enintään kolmella sanalla. Kysymysten pitää olla yksiselitteisiä; niihin pitää löytyä pelilaudalta vain yksi ainoa oikea vastaus. Pelinjohtajan kysymyspaperiin kannattaa kirjoittaa kysymyksen perään vastaus, jolloin hän voi nopeasti varmistaa oikean vastauksen. Voidaan myös valmistaa kortteja, joissa on sekä kysymys että vastaus.

Jokaisella pelaajalla on oma bingoruudukko 5 x 5 ruutua, johon pelaaja kirjoittaa valitsemaansa mielivaltaiseen järjestykseen pelin johtajan antamat asiat/käsitteet = vastaukset (tai niitä vastaavat numerot). Kätevintä on, jos ruudukko on monisteena ja sen vieressä on numeroi-

dut vastaukset. Jokaiseen ruutuun kirjoitetaan vain yksi vastaus tai sen numero. Kirjoittamvaiheeseen varataan aikaa 10 - 15 minuuttia tai se tehdään kotona.

Pelin kulku:

Jokaisella pelaajalla on edessään täytetty bingo-ruudukko ja kynä merkintöjä varten. Pelinjohtajalla on kysymyspaperi tai -kortit. Pelinjohtaja kysyy mielivaltaisessa järjestyksessä kysymyksen kerrallaan. Kun joku pelaaja tietää vastauksen, hän sanoo sen ääneen. Jokainen pelaaja merkitsee peliruudun, jossa oikea vastaus tai sen numero on. Kysymyksiä jatketaan, kunnes jollekin pelaajista muodostuu viinon, pysty- tai vaakasuoraan viisi peräkkäin merkittyä ruutua. Täyden viiden rivin saanut oppilas huutaa tällöin: "Bingo!" Kun peliä toistetaan 2 - 3 kertaa, useimmat kysymykset tulevat käsitellyiksi, jotkut pariinkin kertaan.

Kysymykset/vastaukset:

1. Mikä on paras ekoteko? OLLA OSTAMATTA
2. Kuinka monta kertaa lasista panttipulloa voidaan käyttää? 30
3. Minne pieneksi jääneet vaatteet voidaan viedä? KIRPPUTORI
4. Millä nimellä kutsutaan luonnonomukaisesti tuotettua ruokaa? LUOMU
5. Mikä on jätteiden hautausmaa? KAATOPAIKKA
6. Mitä kodin jätteille kannattaa ensimmäiseksi tehdä? LAJITELLA
7. Mikä on Pohjoismaisen ympäristömerkin tunnuseläin? JOUTSEN
8. Mikä lisää tuotteen ikää ja kestävyyttä? KORJAAMINEN JA HUOLTO
9. Millaiset tuotteet voivat saada tämän merkin käyttöönsä (näytä Pohjoismaista Ympäristömerkkiä)? YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISET
10. Millaisia tuotteita ympäristön hyvinvointia ajatteleva ihminen ei käytä? KERTAKÄYTTÖTUOTTEITA
11. Mitä voidaan tehdä suurelle osalla jätteistä? KIERRÄTTÄÄ JA UUDELLEENKÄYTTÄÄ
12. Mitä voit tehdä biojätteelle? KOMPOSTOIDA
13. Mikä ministeriö hoitaa ympäristön asioita? YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
14. Mikä jäte käytetään Suomessa tehokkaimmin uudelleen? PAPERI
15. Miksi nimitetään terveydelle vaarallisia jätteitä? ONGELMAJÄTTEIKSI

16. Kun käytät vettä vähemmän ja lasket kodin lämpötilaa, mitä hyvää silloin teet? SÄÄSTÄN ENERGIAA
17. Mikä on oman auton käyttöä parempi vaihtoehto ympäristön kannalta? JOUKKOLIIKENNE
18. Mitkä jätteet voit toimittaa romuliikkeeseen? METALLIROMUT
19. Mikä on oikea paikka romuautolle? AUTOHAJOTTAMO
20. Mikä on muovipussia parempi vaihtoehto ostosten tekoon? KESTOKASSI
21. Mitkä etelän hedelmät eivät tarvitse pakkausta? BANANIT
22. Mikä on Maaailman Luonnonsäätöön tunnuseläin? PANDAKARHU
23. Mitä puiden lehdille tapahtuu syksyllä, kun ne tippuvat maahan? NE MAATUVAT
24. Missä voi vaihtaa vanhan tavaran toiseen vanhaan tavarahan? KIERRÄTYSKESKUS
25. Mitä lasipurkeista poistetaan ennen keräysastiaan laittamista? METALLIKANNET JA -PANNAT

5.1.26 Ympäristöarvopeli

Pelin idea:

Tämän lautapelin ovat kehittäneet Sami ja Virve Kalliomaa Markku Käpylän "käärmeet ja tikapuut" -pelin pohjalta. Joissakin kohdin myös tämän jäteneuvontamateriaalin kokooja on muokannut peliä. Peli muokkaa ja testaa ympäristöarvoja. Erilaisia ympäristötekoja arvotetaan ja arvotuksista keskustellaan. Huomataan, että sama teko voidaan arvottaa eri lailla riippuen henkilöstä.

Sopivankokoinen peliporukka on 2 - 6 pelaajaa. Peliä voi pelata myös koko luokka yhdessä opettajan johdolla. Tällöin peliä pelataan piirtoheitinkalvon avulla ja oppilaista kootaan sopivia ryhmiä. Jos peliä pelataan lautapelinä, pelilaudan kannattaa olla tarpeeksi iso (ainakin A3). Pelilautoja voi olla useita, ja oppilaat voivat tehdä ne itse ohjeen mukaan. Oppilaat voivat tehdä itse myös arvokortteja ja laatia peliin uusia sääntöjä. Peli sopii kaikille lukutaitoisille.

Tarvikkeet:

Piirretty pelilauta (kartongista) tai piirtoheitinkalvo, numeroidut arvokortit, arvojen lista, nop-pakuutio ja pelinappulat (pelinappuloiksi käyvät esim. pienet kivet)

Pelin valmistelut:

Valmistetaan pelilauda tai pelilaudat (ks. ohje) ja arvokortit. Peli sopii hyvin ympäristöteemaviiikon tai -päivän kertaavaksi vaiheeksi. Tärkeää on, että pelaajien kanssa aihetta on jo etukäteen käsitelty, eikä peliä aleta pelata ”kylmiltään”. Itse peliin on hyvä varata aikaa ainakin kaksi tuntia.

Pelin kulku:

Aluksi pelaajat jakavat keskustellen arvokortit kahteen pinoon. Toinen pino sisältää hyviä ympäristötekoja ja toinen pahoja. Antoisinta on, jos oppilaat keksivät itse näitä. Sen jälkeen mietitään, mikä on hyvien ja pahojen tekojen arvojärjestys. Sekä hyviä että pahoja tekoja on kolmea astetta. Ne voidaan merkitä esim.

+/+ +/+ +/+ ja -/- -/- -/- joko suoraan arvokortteihin tai erilliseen listaan. Lopuksi kortit sekoitetaan ja laitetaan pinoon pelilaudalle niille varattuun paikkaan.

Hyvät teot:

- + = kaksi askelta eteenpäin
- + + = yksi ylimääräinen heitto
- + + + = oman heiton silmäluvu tuplaantuu

Pahat teot:

- = kaksi askelta taaksepäin
- - = odota yksi heittovuoro
- - - = odota kaksi heittovuoroa.

Jälkityöskentely:

Pelin jälkeen pelaajien kanssa keskustellaan, millaiset ihmiset ja millaisissa tilanteissa he tekevät pahoja ympäristötekoja. Miten kyseisissä tilanteissa tulisi toimia, ettei ympäristölle aiheutettaisi vahinkoa. Miten kotona kierrätetään? Millaisia hyviä ja pahoja ympäristötekoja keksittiin omiin arvokortteihin? Verrataan eri peliporukoiden arvotuksia. Opettaja voi tehdä niistä taululle yhteenvedon. Mistä erot johtuvat? Millaisista ympäristöteoista oltiin samaa mieltä?

Esimerkkejä hyvistä ja pahoista ympäristöteoista: (Oppilaat keksivät kyllä itse lisää)

1. Tapan siilin kepillä.	2. Lajittelen ruokatalousjätteet kompostiin.
3. Heitän karkkipaperin kadulle.	4. Laitan limsatölkin tavalliseen roskikseen.
5. Rakennan linnunpöntön.	6. Vien pariston ongelmajätekeräykseen.
7. Ostan ympäristömerkittyjä tuotteita kaupasta.	8. Niputan sanomalehtipaperin keräyslaatikkoon.
9. Maalaan graffitin museon seinään.	10. Katkaisen puuntaimen kansallispuistossa.
11. Ostan kertakäyttökameran.	12. Kirjoitan vihkoon sivun molemmin puolin.
13. Pudotan lasipurkit lasinkeräysastiaan kansineen.	14. Käytän kerralla vain yhden paperikäsi-pyyhkeen.
15. Kerään rauhoitettuja kasveja myyntiin.	16. En kiusaa eläimiä.
17. Käytän aina kankaista kauppakassia ja hedelmäpussia.	18. Heitän rikkiäisen vaateen roskiin.
19. Laitan muovin käärityn mainoksen paperinkeräykseen.	20. Ostan Maailman Luonnonsäätien tuotteita.

Lähde: Vihreä ihminen. Ympäristökasvatuksen menetelmäopas 2. 1997. Käpylä, M. & Wahlström, R. (toim.) Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Jyväskylä.

5.1.27 Rapsupeli

Muutama vuosikymmen sitten tämä peli oli hyvin suosittu koulu-
laisten keskuudessa.

Tarvikkeet: Jäykkiä etiketillisiä karamellipape-
reita (sellofaani on liian pehmeää) tai piirustus-
paperia, värikyiniä, tarroja

Valmistus:

Taitellaan karkkipapereista tai leikatuista paperi-
suikaleista rapsuja seuraavasti: Taitetaan paperi
ensin pitkittäissuuntaan kolmeen osaan, sitten
toiseen suuntaan kolmeen osaan. Työnnetään
yksi pää toisen sisälle, jotta rapsu pysyy muo-
dossa. Pelissä voi olla epälukuinen määrä rap-
suja, mutta niiden on erottava toisistaan ulko-
näöltä, jotta voidaan tietää, mikä rapsu kuuluu
kullekin pelaajalla.

Pelaaminen:

Peliä pelataan pöydällä siten, että kukin pelaaja
asettaa vuorotellen rapsun käden kämmenpuolen
keskelle ja sormet näpäytetään terävästi pöydän
kannen alareunaan. Tällöin rapsu lentää pöydäl-
le. Jokainen pelaaja näpäyttää vuorollaan yhden
rapsun peliin. Tarkoituksena on saada oma rapsu
vastapelaajan rapsun päälle. Jos yritys onnistuu,
voittaa pelaaja tämän rapsun itselleen. Jos taas
oma rapsu liukuu vastapelaajan rapsun alle, saa
vastapelaaja tämän itselleen. Oikein hyvällä on-
nella voi pelaaja voittaa kaksi tai jopa kolme rap-
sua kerrallaan. Peli päättyy siihen, kun joku pe-
laajista on menettänyt viimeisen rapsunsa ja voit-
taja on se, jolla on niitä eniten.

5.1.28 Jätelajittelupeli

Voidaan tehdä esim. vanhasta lipastosta tai va-
nerista nikkaroidusta laatikosta. Yhdessä laati-
kossa on puisia palikoita, kussakin on yhden jät-
teen nimi esim. polttomaalattuna tai spriiiluukoi-
sella tussilla kirjoitettuna. Lipastossa on lajitte-
luaukkoja sen mukaan, mitä kullekin jätteelle
tehdään (noudatetaan kunkin paikkakunnan
käytäntöä). Oppilaiden on löydettävä kullekin
jätteelle oikea lajittelaukko. Kun kaikki palikat
on laitettu lipaston sisään, ne käydään läpi ja kes-
kustellaan samalla lajittelusta. Oppilaat voivat
kilpailla esim. pareittain. Huolellisuus ratkaisee,
ei käytetty aika. Kustakin oikein lajitellusta jät-
teestä saa yhden pisteen.

Käytettävän lipaston sisällä voidaan lajitte-
lulokerot tehdä väliseinillä vedettäviin laatikoi-
hin, jotta lopputulos voidaan tarkistaa. Toisen
mahdollisuus on poistaa laatikot ja laittaa auk-
kojen taakse pusseja biljardipelin tapaan. Tärke-
ää on tehdä pelistä sellainen, että tulos on helppo
tarkistaa ja ottaa palikat pois seuraavaa käyttöä
varten.

Idea on toteutettu Joensuun kierrätyskes-
kuksen toimesta päiväkotaja ja kouluja kiertä-
vään ympäristöautoon.

Lähde: Ympäristökasvatus-lehti 1/99.

5.1.29 Jäteonginta

Sopii esim. ympäristöpäivän puuhanumeroksi.

Toteutus:

a) Perinteinen lastenjuhlien onginta. Lapset on-
kivat vuorotellen sermin, kankaan tms. takaa.
Onkeen tarttuu erilaisia jätetavaroita tai niiden
kuvia. Oppilaan tehtävänä on laittaa jäte oike-
aan lajittelupisteeseen (esim. selkeästi merkityt
pahvilaatikot oikeille jätetavaroille tai pahviset
taustat kuville). Oikeasta ratkaisusta saa tarran
tai karkin.

b) Lattialla esim. siniseksi värjätystä paperista
tehty isokokoinen lampi, joka on kiinnitetty lat-
tiaan esim. maalarinteipillä. Lammessa siellä
täällä pahvisia kiviä ja siltoja, joilta voi pysäh-
tyä onkimaan. Oppilaat yrittävät pyydystää on-
gella (keppi ja lanka, jonka päässä magneetti)
kaloja, joiden toisella puolella on jonkin jätteen
nimi tai kuva. Jatkuu kuten edellä. Kukin oppi-
las saa kalastaa niin kauan, kun onnistuu lajitte-
lemaan oikein.

Vaihtoehtoisesti kaloissa voi olla pikkuteh-
täviä ympäristönhoitoon liittyen (ks. Musikaali-
set tuolit -leikki).

5.2 Näytteleminen

Erilaiset dramatisoinnit: sormi- ja käsinuket, pöy-
täteatteri, keppinukketeatteri, marionettinuket
(jätetavaroista, kartongista tai paperimassasta, sii-
masta ja kepeistä tulee hyviä) ja ”ihmisteatteri”
sopivat hyvin jäteneuvontaan. Pienoisnäytelmiä
on oppilaiden ohjauksen avulla helppo suunnit-
tella ja esittää itse. Myös tämän materiaalin viri-
kekertomukset ja oppilaiden niihin tekemät jat-
kot soveltuvat hyvin näyteltäviksi.

5.2.1 Roolileikit

Aihe-ehdotelmia:

- Jätteet antavat ohjeita siitä, miten niitä pitäisi käsitellä (hyvät / huonot ohjeet)
- Erilaisten ihmisten toiminta jätteiden kanssa
- Eko-Elmeri ja Roska-Repe
- Erilaiset kuluttajat (esim. Eko-Elmeri ja Suurkuluttaja-Sampo)
- Kaatopaikan kamat kertovat

5.2.2 Roskateatteri esittää

Esim. roskien missi-kisat, jossa valitaan ihanin roska. Kerätään roskat yhdessä tai lapset tuovat kotoa. Laaditaan ryhmissä hassuja roska-näytelmiä.

Huom! Opettaja voi antaa oppilasryhmille jonkin aiheeseen liittyvän tilanteen, jonka oppilaat muokkaavat pienenä näytelmäksi ja esittävät.

5.2.3 Jätesäkki laihduttaa -näytelmä

Tämä näytelmä sopii 10-vuotiaista aikuisiin. Pie-nemmät lapset katsovat mielellään näytelmää valmiina. Näytelmä soveltuu esim. koko koulun ympäristöpäivän ohjelmanumeroksi. Näytelmän juonta ja vuorosanoja on helppo oppilaiden itsensä muuttaa ja lisätä paikallisten korostusten mukaisesti.

Roolit:

- **Banaani, B**
(imelä juppityyppi, kädessä kännykkä)
- **Cocacola-tölkki, C**
(ylirento hiphoptyyppi, aurinkolasit ja korvalappustereot, tölkki kädessä)
- **Nappiparisto, N**
(kiireisen "sähköinen" tyyppi, robottimainen liikehdintä)
- **Muovipussi, M**
(alaikäinen K 18/kauppareissu)
- **Voinappi, V**
(kiireinen vuhottava liukuhihnatyyppi)
- **Paperipyöhe, P**
(hysteerinen puhtausintoilija, kumi-käsineet kädessä, hengitysuojain)
- **Jätesäkki, J**
(musta sekajätesäkki tai harmaa astia)
- **Kompostori, K**
(vihreä kompostori tai ruskea biojäteastia)

Tarvikkeet: Selkeät rooliasut, joista näkee, mikä on kyseessä. Jokaiselle jotain pientä hahmoon sopivaa rekvisiittia.

Tapahtumapaikka: Jätekatos ulkona

Juoni: Erilaiset jätteet yrittävät joko yhdessä tai yksitellen päästä jätesäkkiin seurauksena huolimattomasta lajittelusta ja ympäristöä kuormittavista ostostottumuksista. Jätesäkki on kuitenkin vihdoinkin päättänyt aloittaa kunnan laihdutuskuurin.

Banaani lorvii näyttämölle lanteet keinuen.

B: -Hei, beibi! Mahtuuksin sinne? Olen nyt tässä sopivasti nurkan takana (soittaa kännykästään).

J: -En mä enää harrasta mitään irtosuhteita ruokajätteiden kanssa. Mä olen nykyään TOSI valikoi-va seurani suhteen. Mutta ystäväni kompostori sanoi olevansa erittäin kiinnostunut nimenomaan teistä biojätteistä. Ja huhut kertovat hänen vielä olevan vapaalla jalalla.

B: - Oi rakas jätesäkki, miksi Sä et huoli mua? Mä niin haluaisin elää kanssasi.

J: - Ei se onnistuisi. Sinä vain mätänisit minun seurassani. Sitä paitsi sinun kaasuttelusi on sietämätöntä.

B: - Kaasutteluni?! En kai minä kaasuttele? (pieraisee)

J: - Niin juuri. Minä olen kuullut, kuinka kaasutteleet tuota metaania ympärillesi ja saastutat luontoa. Kyllä siinä vähäisinkin mielenrauha menee. Kuule, sinä tarvitset ympärillesi hoivaavan ja hellän kuoren. Silloin saat kokea arvollesi sopivaa elämää. Muutut rakkaudesta pelkäksi mullaksi. Kaipa olet kuullut, että multa on kasvien kultaa! Samalla kompostori tepastelee ohitse. Banaanin pää kääntyy ja hän on sekaisin onnesta. Kompostori "kylttinä" taustalla, banaani rientää sinne.

Cokistölkki tulee mukaan keskusteluun. Kävelee rennosti maailmanvalloittajan elein.

C: -Hay! The real thing! Can't beat the feeling! Adds life! (Röyhtäisy perään). The taste of America!

J: -Hei, mikset Sä oo palautuspullo? Etsä tiedä, et palautuspulloja voidaan käyttää 30 kertaa. Sun elämä on siihen nähden tähdenlento! Ootsä koskaan pysähtynyt funtsiin tätä, hei!

C: -Mut hei, mä olen tosi tärkeä juttu! Sorry, mä en voi pilata tunnelmaa! Mä lisään elämään sykkettä, tajuutsä! Pullot on vanhanaikasii eikä niis oo oikeeta tunnelmaaaaaaa!

J: -Rajat kiinni tollasilta! Ei mut hei, nyt mä muistankin yhen mestan, missä on bileet. Siellä on teikäläisiä. Niitä on ilmestynyt viime aikoina vähän joka kulmalle. Tuolla lähikaupan panttitölkkikeräyksessä on kova meno ja paljon muitakin kuin heavybändejä.

C: -Okei, tää tölkki lähtee sinne. Siellon varmaan oikee fiilinki. Yes!

Muovipussi tulee näyttämölle vähän epävarman oloisena ja yrittää tunkea itseään jätessäkkiin.

J: -Hei, ootsä jo 18?

M: -Ai mitä 18?

J: -Ootsä käyny jo 18 kertaa kaupassa?

M: -No en tietenkään, enhän mä ole mikään kestokassi...

J: -No, valitettavasti et tosiaankaan oo. Hei, ootsä jokin jääne 70-luvulta vai? Eksä tiedä, että muovipussit on tänä päivänä out? Kankaiset kestokassit ovat nykyään päivän sana ostosten teossa.

M: -No, mitä mä nyt sitten teen, kun olen auttanut vanhanaikainen?

J: -No, käy nyt vielä 17 kertaa kaupassa, niin palataan asiaan uudestaan. Voinappi, joka on kiireinen liukuhihnatyyppi, viuhahtaa jätessäkin sisään hänen huomaamattaan, jätessäkki ei ehdi estää.

V: -Me kertakäyttötavarat olemme huippunopeita! Ilmestymme kuin salama ihmisten eteen ja sitten taas katoamme yhtä vikkellästi tänne jätessäkin turvalliseen syliin. Lyhyestä virsi kaunis!

J: -No, tule nyt tämän kerran. Mutta jos teikäläisiä alkaa tulla tänne vielä kasapäin, minä saan muovi-ihottuman ja alumiinimyrkytyksen ja höperöidyn lopullisesti. Tiesitkö muuten, että sitä samaa alumiinia, jota on teidän voinappien kanssa, on myös polkupyörissä? Koululaisten käyttämistä voinappikääreistä saisi 700 polkupyörää vuodessa, tiesitkö muuten sen?

Paperipyyhe tulee jätessäkin luo varpaillaan sipsuttaen pitäen paperipyyhettä yhdestä kulmasta kiinni toisella kädellä ja toisella nenästä kiinni.

J: -No mites sulla pyyhkii? Pyyhkiiks yhtä hyvin kuin kangaspyyhkeellä, heh, heh? (vähän ilkeää naurua)

P: -Hyi, miten täällä on likaista ja haisevaa! Ei minun kaltaiseni hieno ja hauras olento voi kauan viihtyä teidän soppapyttyjen seurassa. (Osoittaa elkein, miten likaista ympäristössä on ja sipsuttaa pois.)

Nappiparisto, kiireinen ihminen kävelee jätessäkin ohi, kaivelee taskulaskintaan ja heittää nappipariston jätessäkkiin hermostuneesti. Jätessäkki luulee paristoa laihdutuspilleriiksi ja nielaisee sen. Ja alkaa näkemään hallusinaatioita, huuuu! (Alku on kauhutarinaa, joka vähitellen muuttuu positiiviseksi tulevaisuudeksi vatsakipujen ja pariston vaikutuksen hävittyä.)

J: -Aah! Laihdutuspilleri! Jokohan minä vihdoinkin alan hoikistumaan! Voi ei, nyt minua alkaa pyörryttää. Tämä katos pyörii ympäri! Apua! Edessä aukeaa kammottava kaatopaikka! Voi eiii! Jyrä tulee suoraan kohti!! Se tulee ja musertaa!!! Iiik!!! (Säpsähtää hereille.) Huh, huh, olipahan painajainen! Mutta eipä se tainnutkaan olla mikään laihdutuspilleri! Se taisi olla jotain vaarallisempaa. Luulenpa, etten ota toiste! Mutta, hei, eihän tällaista ollenkaan saisi antaa minulle. Tämän olisi pitänyt päätyä ongelmajätelaitokselle! Tai oikeastaan olisi ollut vielä parempi, jos se tyyppi olisi älynnyt ostaa aurinkokennolla toimivan taskulaskimen.

Näytelmään oppilaat voivat itse kehittää lopun, jossa lajitteluohjeet kertaantuvat hauskasti, sekajätteen synnyn ehkäisemiseen annetaan vihjeitä ja ostovalintojen ympäristövaikutuksista tulee motivoivaa tietoa. Näytelmä voidaan lopettaa interaktiivisesti yleisön kanssa siten, että vapaaehtoiset saavat tuoda valmiiksi valikoidusta pussista kuivia ja puhtaita roskia heidän mielestään oikeaan keräykseen (joko J tai K).

Roolihahmot antavat palautetta ja kysyvät vaihtoehtoja sille, ettei kyseistä jätettä olisi syntynytäkään. Yleisö saa esittää roolihahmoille kysymyksiä lajittelusta ja turhan kulutuksen välttämisestä.

Lähde: Summa, Terhi. Kierukka. Ympäristö- ja kierätysneuvonnan menetelmiä. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus Oy.

5.3 Laulut

5.3.1 Jäteviisu A

1. Järki, järki, missä on se järki?
Järki, järki, missä on se järki?
Kun muista en kierrättää,
hyödyntämättä jätteet jää,
missä, missä se järki on?

2. Rahat, rahat, missä on ne rahat?
Rahat, rahat, missä on ne rahat,
jotka mä turhaan tuhlasin,
ostokset roskeen kannoinkin.
Missä, missä ne rahat on?

3. Luonto, luonto, missä on se luonto?
Luonto, luonto, missä on se luonto?
Mä sitä mistään löydä en,
asfaltti, roskat peittää sen.
Missä, missä se luonto on?

4. Turhaan, turhaan, kierrätä en turhaan.
Turhaan, turhaan, kierrätä en turhaan.
Niin säästyy luonto, rahatkin,
ja maailmaan mahtuu paremmin.
Ei se kierrätys turhaa oo.

Sävel: J. Karjalainen, Väinö

5.3.2 Jäteviisu B

1. Hurma muodin
mi mieltäsi nostattaa,
se on vain väliaikainen.
Ja se hemmo
joka helyt meillä ostattaa,
sillä on työ osa-aikainen.

2. Tämä elomme
riemu ja rikkaus
ja roskista löytyvä pakkaus
ja pettymys tuo
- onnen ostetun -
väliaikaista kaikki on vaan.

Sävel: Väliaikainen
Viisujen lähde: Summa, T. Kierukka.
Ympäristö- ja kierrätysneuvonnan menetelmiä.

5.3.3 Kierrätys RAP/ Espoonlahden ala-asteen oppilaat

Me on tultu sulle kertomaan,
vaikka ois kiinnostunu tippaakaan,
että kaatopaikka se laajenee,
joll'et sä pian mitään tee.
Siis rupee jätteet lajittelemaan,
kierrätys panee ajattelemaan.
Onks lajittelu susta työlästä,
kohta se on liian myöhästä.
Nyt tule mukaan meidän svengiin,
pääset kohta tosi upeeseen
kierrätysjengiin.

Lähde: Lettenmeier, Roskapuhetta

5.3.4 Lajittelulaulu (sävel: Lasten liikennelaulu, sanat: Liisa Ahokas, Palokan koulukeskus)

1. Paperia saadaan päivittäin paljon,
postipoika takaa sen.
Mainokset kaikki laatikon tukkii,
miten niitä käyttää voin?
Kerää ne talteen kaikki yhteen lootaan
säilytä päivän kaks´.
Jätekytyi kuskaa ne uusiokäyttöön
sä käytät ne uudestaan.

Kerto:

Muista aina lajitella,
kaikki jätteet erotella.
Siten kestää luonto kaunis
vielä meidän jälkeemme.

2. Maatuvat jätteet, siinä hyvä ryhmä,
hyödynnä kaikki ne.
Tee niistä komposti, siitä madot tykkää
ja mullasta kukkasat.
Banaaninkuoret, vanhat ruuan jätteet,
kahvinporot, kaikki muu.
Niistähän kummasti kertyy kasvuvoimaa,
ympäristös kukoistaa.
Muista aina....

3. Purkit ja pullot erillensä laita,
ihan omaan paikkaansa.
Korkit ja pannat irroita aina,
niitä ei tarvita.
Lasimassa syntyy kaikesta tästä
uusi purkki muotoutuu.
Ainetta säästää uusiokäyttö,
luonto näin varjeltuu.
Muista aina...

4. Leipäpussin muovin voit kyllä polttaa,
jos sulla uuni on.
Uusiokäyttö se muoveillekin oisi
idis ihan verraton.
PVC on kyllä kaatopaikkakamaa
sitä et sä polttaa saa.
Kuka nuo kaikki eri muovilajit
osaisi tunnistaa?
Muista aina...

5. Vanhoja vaatteita älä heitä hukkaan,
nehän on nyt muotia.
Niitä tykkää käyttää naapurin tyttö
ja joku viisas aikuinen.
Niistä saa ainakin ainesta mattoon
ja tilkkupeittoon ihanaan.
Jos et keksi mitään järkevää mestaa,
kirppari keksitty on.
Muista aina...

6. Ongelmajätteet, piskuisin ryhmä,
mitä niille tekisin?
Roskikseen ainakaan älä niitä nakkaa,
vie vaikka apteekkiin!
Paristot, akut, öljyt ja maalit
luontoa turmelee.
Varastoi ne ensin yhteen paikkaan
siitä keräyspisteeseen.
Muista aina...

7. Roskikseen laita vain sellaiset jätteet,
joita et sä käyttää voi.
Niistä kertyy kerran kaatiksensa täytteet,
niille ei laulu soi.
Lasit vasemmalle, muovit oikealle,
maatuvat kompostiin.
Kierrätystavarat kerää yhteen paikkaan
ja vie sitten kirppariin.
Muista aina lajitella,
kaikki jätteet erotella.
Siten kestää luonto kaunis
vielä meidän jälkeemme.

Lähde: Luonto kiittää sinua. Wahlström, R. (toim.)
1997. Suomen Syöpäyhdistys.

5.3.5 Sillä siisti -laulu (sävel: Pikku-Matin autosta on kumi puhjennut)

1. Ympäristön hyväksi on syytä toimia,
ei se meiltä vaadi kovin paljon voimia.
Kerto: Sillä siisti, siisti sillä
viihtyisää on ympärillä.
Kun vain muistaa konstit millä
sitä siistiä aikaan saa.

2. Kaikenlainen jäteaine, joka lahoaa,
kompostissa mullaksi on helppo jalostaa.
Siitä puut ja kukkaset taas uutta voimaa saa
ja ne kauniisti kukoistaa.
Sillä siisti...

3. Pikkurikat pitää roskiin viedä ehtiä,
muttei sinne viedä paperia, lehtiä.
Keräys ja kierrätys on puuhaa rehtiä,
rahanarvoista toimintaa.
Sillä siisti...

4. Kaiken käyttö uudelleen on hieno asia,
siispä talteen kerätään me myöskin lasia.
Purnukka ja pullo sekä lasirasia
- niistä uutta voi valmistaa!
Sillä siisti...

5. Miten öljyt, liimat, maalit pitää hävittää
patterit ja vanhat lääkkeet, joita aina jää?
Ongelmat kun itsellensä muistaa selvittää,
ei voi luontoa vaarantaa.
Sillä siisti...

Lähde: Hyvää huomista, kierrätystä ja hyöty-
käyttöä koskeva ympäristökasvatusaineisto.
Kerhokeskus - koulutyön tuki.

5.3.6 Saastelaulu (Sävellys ja sanat: Paavo Kiiski)

1. Ihminen, katso vetehen,
ihminen katso ilmaa,
katso taakse ja etehen:
näinkö rakennat tuhosi siltaa?
Sillä luonnon laulu on luonnoton,
jos näin saastuva luonto on.
Saasteessa elää on mahdoton,
luonto on lahjomaton.
Kuuletko metsien huokaavan,
näetkö kukkien kuihtuvan,
huomaatko kauneuden katoovan?
Näin onko onnellinen ihminen?

2. Ihminen, katso vetehen,
ihminen katso ilmaa,
katso taakse ja etehen:
älä rakenna tuhosi siltaa!
Sillä luonnon laulu on luonnoton,
saastunut luonto on lohduton.
Puhtaaksi saatava luonto on,
työsi ei ole arvoton.
Silloin taas metsän näet huojuvan,
kukkien loistoonsa puhkeevan,
kauneuden luontohon palaavan.
Oot silloin onnellinen, ihminen!

Lähde: Ala-Pöllänen, K. & Hovi, S. & Partanen, P.
1996. Musica 5-6. Oppilaan kirja. Jyväskylä: Gummerus.

5.3.7 Kierrätyslaulu (sävel: Pyörät ne pyörivät ympäri -laulu)

1. Pyörät ne pyörivät ympäri
ympäri ja ympäri.
Pyörät ne pyörivät ympäri
joka päivä.

2. Etteivät pyörät pysähtyisi,
pysähtyisi ja pysähtyisi.
Etteivät pyörät pysähtyisi
kierrätetään!

3. Kierrätys säästää luontoa
luontoa ja luontoa.
Kierrätys säästää luontoa,
aurinko paistaa.

4. Kaikki jätteitä lajittelee,
lajittelee ja lajittelee.
Kaikki jätteitä lajittelee,
helppo homma.

5. Paperit ja lasit erilleen,
erilleen ja erilleen.
Paperit ja lasit erilleen,
hyötykäyttöön!

6. Vaatteet ja koneet annetaan,
annetaan ja annetaan.
Vaatteet ja koneet annetaan,
kierrätykseen!

7. Kompostointi on mukavaa,
mukavaa ja mukavaa.
Kompostointi on mukavaa,
uusi multa muhii.

8. Kaatopaikat pienenee,
pienenee ja pienenee.
Kaatopaikat pienenee,
toivottavasti!

9. Me luontoa tahdomme suojella,
suojele ja suojele.
Me luontoa tahdomme suojella,
ympäri vuoden!

10. Päätäjät tehkää päätöksiä,
pätöksiä ja päätöksiä.
Päätäjät tehkää päätöksiä,
meitäkin varten!

Huom! Tutustu ”Biojätteistä puhdasta multaa”
-levyyn.

5.4 Runot ja lorut

5.4.1 Täti Vihreän puistoruno

Puistossa voi olla eväsretkellä,
makoilla nurmella, katsella pilviä,
pelata pelejä, heittää huulta,
laskea mäkeä, nuuhkia tuulta,
hypätä narua, tehdä kuperkeikkoja,
taputella kakkuja tai lumiukkoja.

Tammenterhot talteen jemmaa orava,
lehmuksessa lentää perho kirjava.
Soittoniekka sirkka syreenissä sirittää,
auringon säteet ilomielen virittää.
Mettä kukan kimalainen ryystää,
nurmen alta lintu madon pyydystä.

Puiston sorsat muruja saa mummoilta.
Lempiväisten lystiä on puistoss´ pussailla.
Ulkomaiden vieraat valokuvaa patsaita,
joskus puistossa voi kuulla musikantteja.
Vauva hyvin nukkuu linnunlaulun keskellä,
puisto suojan antaa melulta, kiireeltä.

Luonto kaupungin lasten on puisto,
sieltä mieleen jää moni mukava muisto.
Puut ilmaa meidän puhdistaa,
siks´ puita voikin halata,
siks´ puita on hyvä halata!

Nummi, E. & Ojanen, V. 1998. Tuo keijut takaisin,
Täti Vihreä! Helsinki: Kirjayhtymä.

5.4.2 Luonnonsuojeluruno

1. Ei saastuneessa maailmassa
voi olla retkellä,
jos jätteitä on haisemassa
siellä sillä hetkellä.
Jo kaikki viisaat tietää sen,
vain luonto puhdas suo
meille mielen hyvän, iloisen
sekä virkistyksen tuo.
Kerto: En saastuta, en roskaa,
en käytä muoviva.

Jos ei rannat peity moskaan,
saamme kuunnella kuovia.
En saastuta, en roskaa,
niin saan luonnosta voimia.
Jo tänään, nyt jos koskaan
on aika toimia.

2. Ei öljyisissä järvistöissä
nyt kalan liikkeet näy.
Ei kuulakkaissa kesäöissä
enää linnun siivet käy.
Jos kuolee sienet, koivupuut
ja metsät saasteisiin,
ei auta huudot, suuret suut,
metsä vastaa haasteisiin.

Kerto: En saastuta, en roskaa,
en käytä muoviva.
Jos ei rannat peity moskaan,
saamme kuunnella kuovia.
En saastuta, en roskaa,
niin saan luonnosta voimia.
Jo tänään, nyt jos koskaan
on aika toimia.

Lähde: Airas, P. 1994. Sienipieni ja mustan
mönjän salaisuus. Helsinki: Kesuura Oy.

5.4.3 Kumpulan lasten loruja/ Roskapuhetta -kirja

1. Pahalta tuntui muoviin survoa
kukkamultaa, kuoria, puuroa.
Kaatopaikalle seassa roinan
kompostiaine menettää voiman.

2. Kompostoreita on muutamanlaisia,
jätteitä sinne laittaa miehiä, naisia.
Jätteistä tulee multa hyvä,
pian siitä kasvaa vehnän jyvä.

3. Rotta on monelle tuttu
meillekin sattui sellainen juttu
puisen kannen kun muhia sai
rotta huomasi
ei oo mulle lain!

4. Ylijääneet tarpeettomat, rämät, romut, tähteet
hyljätyt tai vaaralliset – halveksitut jätteet.

5. Suunta on oikea, tulos hyvä,
kun jätteiden määrä on vähentyvä.

6. Apina ja gorilla
tavarankierrätystorilla
vaihtoi vanhat vaatteet,
oppi uudet aatteet.

7. Ei traktoria ruostumaan maantien varteen
vaan varaosat kiertämään ja rautaromu talteen.

8. Biojätteistä multaa
kukille ruskeaa kultaa.

5.4.4 Uppo-Nallen loruja

1. Tästä ei kukaan tänään veisaa:
että liata, sotkea, roskata ei saa.
Uppiksen tassu tärähtää,
kun nalle möristen ärähtää:
"On minulle luonto niin kaunis, niin pyhä.
Sen täytyy säilyä aina ja yhä".

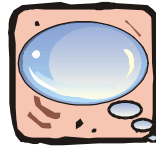
2. Mä roska-autoon ihastuin,
ei toiset kippaa niin.
Sen lava nousee humaintain
ihan pilviin sinisiin.
Se roskat vie ja roskat tuo.
Minä kaipaen roska-auton luo.

3. Ihmiset tahtovat kaikenlaista,
vieraita tavaroita vieraista maista.
Pian on kaapit täynnä kamaa.
Elämä on kuitenkin yhtä ja samaa.
Iloon ei ole tarpeen tavaraa hankkia.
Onneen ei tarvita edes pankkia.

4. Myrkkijä pöllähtää tehtaista esiin.
Myrkkijä on päästetty ilmaan ja vesiin.
Myrkkijä asuu maassa ja puissa.
Myrkkijä marjat on ihmisten suissa.
Myrkkijän maailmassa pakko on surra,
ei voi porkkanaa rauhassa purra.
Sellainen tyhmyri myrkkijä lykkää,
joka ei puhtaasta luonnosta tykkää.

Lähde: Karjalainen, Elina, Uppo-Nallen kootut runot.

Oppilaat voivat rustata omia jäterunoja, -loruja ja -viisuja em. mallien mukaan. Näitä voidaan tehdä jäteopetustuokioiden ja -tapahtumien yhteydessä.

5.5 Tarinat

5.5.1 Elämäni täyttymyksiä täynnään (muovisen limsapullon tarina)

Niin oikeastaan alunperin olen saudiarabialainen. Minun raaka-aineeni kuljetettiin sieltä Yhdysvaltoihin öljynjalostamolle raakaöljylastissa. Raakaöljy puhdistettiin ja jalostettiin, ja useiden eri vaiheiden tuloksena syntyi eteenitereftalaattia. Se polymeroitiin polyeteenitereftalaatiksi eli PETiksi, jonka jälkeen syntymäni oli lähellä. Jo tähän mennessä oli kulutettu energiaa eri tuotantovaiheissa ja kuljetuksissa. Monenlaisia raaka-aineitakin oli jo käytetty ja sivutuotteita syntynyt.

Raaka-aineeni PET kuljetettiin Suomeen, Ryttylään, jossa minä sain pullon muodon. Ensin minua lämmitettiin, jonka jälkeen minut puhallettiin muottiin, josta tulla tupsahdin valmiina PET-pullona ulos. Pyllyyni poltettiin laserkoodi, joka myöhemmin kertoo, kuinka monta kertaa minut on täytetty uudelleen. Meitä oli sitten muutama muukin kaveri, kun meidät kuljetettiin siirtolavoilla limutehtaalle. Siellä me saatiin kaulaa myöten täyteen kuplivaa limonadia. Vaatteeksemme vatsan päälle saimme kotimaisesta puusta valmistetun etiketin ja hienoksi hatuksi polypropeenimuovisen korkin, joka taisi sekkin olla samaa arabialaista alkuperää.

Sitten meitä taas vietiin, ja tällä kertaa kauppaan. Ei tarvinnut kauaa odotella, kun joku tyyppi valitsi minut janonsa sammuttajaksi. Onneksi se tyyppi oli sen verran fiksu, että tiesi, että me uudet PET-pullot ollaan uudelleentäytettäviä. Se vei minut takaisin kauppaan, mutta kyllä mä muistan, että moni kaveri jäi sille tielle, joka yhdeksäs kuulemma. Kaupasta minut kuskattiin takaisin limutehtaalle täytettäväksi ja sieltä takaisin kauppaan, josta minut taas ostettiin. Tässäkin touhussa osa kavereista jäi pois, kun eivät päässeet eroon vanhan limun hajusta. Ja tätä rulljanssia sitten kesti toistakymmentä kertaa, kunnes tehtaalla mun laserkoodista huomattiin, ettei minusta olisi enää tähän hommaan.

Meille eläkepulloille oli tosi vaikea löytää mitään käyttöä. Se tuntuu tosi tylsältä, kun esimerkiksi lasipullot siellä kaupassa kertoi, että niitä ei hylätä ollenkaan! Ne kuulemma viedään 28 uudelleentäyttökerran jälkeen takaisin lasitehtaalle, jossa ne käytetään uusien pullojen raaka-

aineena. Jonkin aikaa minuakin pidettiin vaan varastossa muiden jauhettujen, hylättyjen pullojen seassa, kunnes meidät myytiin raaka-aineksi Hollantiin, sellaiseen firmaan, joka sitten valmisti meistä lattialaattoja. Sitten alkoi taas matka, jonka lopuksi meitä liimattiin vierekkäin saksalaisen kunnantalon lattialle. Saksalaiset ovat kuulemma ylpeitä meistä, kun me ollaan nykyään aitoja uusiolaattoja.

Lähde: Lettenmeier, M. 1994. Roskapuhetta. Jäteneuvonnan käsikirja., s. 38. Alkuperäinen versio Eeva Latosuo, Nuorten Luonto 2/93

5.5.2 Roskapeikon tarina

Voidaan kertoa esim. kaatopaikkavierailun yhteydessä. Pienille oppilaille kertojana voi toimia käsinukke (esim. Kerkko-kärpänen tai Eko-Elmeri). Oppilaille voi antaa vierailun aikana tehtäväksi tarkkailla, näkyykö kaatopaikalla tavaraa, jota vielä voisi käyttää. Missä siellä voisi olla Roskapeikon koti?

Kertoja:

"Ei ole roskapeikon syytä, että kaatopaikat paisuvat ja paisuvat. Eikä roskapeikko ole niin paha kuin päältä luulisi, elämä vain on tehnyt hänet väsyneeksi ja äreäksi. Kerronpa teille roskapeikon tarinan sellaisena, kuin se meidän kärpästen suvussa on kulkenut sukupolvelta toiselle.

Kauan, kauan sitten, paljon ennen isoäidin aikaa, oli joka puolella pientä metsän kansaa, tonttuoja, maahisia, keijuja, menninkäisiä, peikkoja. Yksi peikkojen sukuhaara olivat roskapeikot. Ne asustelivat ihmisasutusten liepeillä keräten kaikenlaista ihmisten hylkäämää tavaraa milloin ruuakseen, milloin pesänsä rakennusaineksi ja lämmikkeeksi. Siihen aikaan näilläkin seuduilla oli ihmisiä paljon vähemmän kuin nyt, eikä sen paremmin rikkailla kuin köyhilläkään ollut liemmin tavaraa hukkaan heitettäväksi. Roskapeikot keräsivät senkin vähän talteen. Aikojen kuluessa ihmisiä tuli lisää, tavaraa tuli lisää ja vähin erin alkoi roskaa olla ihmisten jäljiltä niin paljon, ettei peikoillakaan ollut sille mitään käyttöä. Mutta nyt oli roskankeruu tullut jo niiden toiseksi luonnoksi eikä sitä hommaa enää kukaan muu huolinutkaan, niin että ne keräsivät ja keräsivät yrittäen pitää ihmisten kotikulmat siisteinä. Niiden pesistä tuli ensin kumpareita, sitten roska- vuoria ja lopulta suuria valtakuntia.

Roskapeikot ovat itse asiassa kyllästyneitä laajojen valtakuntiansa hallitsemiseen. Ne halusivat viettää päivänsä pienissä kodikkaisissa roskapesissä kuten esivanhempansa aikoinaan. Jonkun on kuitenkin pakko pitää huolta kaikesta siitä moskasta, jota ihmiset jättävät jälkeensä, ja roskapeikot tekevät parhaansa. Välillä jo näytti siltä, että tehtävä on ylivoimainen, sillä ihmiset syytivät surutta roskapeikkojen valtakuntiin kaikenlaista ihan käyttökelpoistakin tavaraa. Nyt kuitenkin näyttää onneksi paremmalta. Monet ihmiset ovat huomanneet, että kaatopaikoille on viety paljon sellaista, jota voi vielä käyttää. Roskapeikoilla on kuitenkin niin huonoja kokemuksia ihmisistä, etteivät ne uskalla vielä luottaa siihen, että ne pääsisivät edes vanhoilla päivillään vähän vähemmällä. Huolissaan ja peloissaan, ihmisarkoinakin ne sitten ovat vähän äreitä ja kiukkuisia kaikille..."

Lähde: Laumanjohtajan käsikirja. Opas sudenpentujen johtajalle. 1994. Suomen Partiolaiset. Hämeenlinna: Karisto Oy.

5.5.3 Humus eli Hulvaton MultaSirkus

Pitkän odotuksen jälkeen Elmerin kotona koitti päivä, jolloin päästiin tutkimaan, mitä jätteistä oli kuukausien aikana kompostissa muhinut. Kompostin sivuluukusta kompostin alimmat kerrokset kiskottiin pois ja kärrättiin avoaitaukseen "tekeytymään", kuten äiti sanoi. Kasa peiteltiin reikäisellä pressulla ja uteliaisuus sen kun kasvoi. Kompostorissa vapautui tilaa uusille kotitalousjätteille. Maatumiskierros alkoi tavallaan alusta. Keväällä lumen ja roudan sulettua, alettiin puutarhatyöt. Pihastutuksia, puutarhan puuta, kukkapenkkejä ja nurmikkoa kunnostettiin Elmerin kodissa koko perheen voimin. Perhe nautti talven jälkeen täysin siemauksin kevään leppeästä ilmasta ja yhteisestä touhuilusta.

Sitten eräänä pihatalkoiltana isä ehdotti kompostikasan katsastamista. Pressu poistettiin kompostikasan päältä. Koko perhe Analla ja tohkeissaan poukkoilevalla Kerkko-kärpäsellä vahvistettuna kumartui tutkailemaan kompostin sisältöä. Ihme oli kuin olikin tapahtunut! Elmeri muisti vuoden takaiset epäilyksensä. Mutta ei komposti ollut huijausta, vaan totista totta! "Siinä sitä on, aitoa humusta! Kyllä kompostin pito kannatti!" myhäili isä. "Mitä sinä höpsit? Eihän kompostilla ole mitään tekemistä sumun tai kaupungin humun kanssa!" ihmetteli Elmeri. "No,

eloperäisen aineen maatumisen lopputuotetta nimitetään humukseksi. Minusta se on hyvä sana, sellainen hedelmällinen ja runsas”, vastasi isä murennellen sormiensa välissä kehikon sisällä olevaa tummanruskeaa, mullannäköistä ainetta. ”Tässä taloudessa alkaakin nyt HUMUS eli HULVATON MULTASIRKUS, jota muutkin pääsevät kernaasti seuraamaan! Te pojat voittekun kiertää ovelta ovelle myymässä pääsylippuja. Kaikki puute pakenee tästä huushollista, kun alamme myydä halukkaille mustaa multaa ja komposti-neuvontaa!” Isä lennätti vitsiä rehvakkaasti, mistä saattoi päätellä hänen olevan erittäin tyytyväinen kompostin aikaansaannokseen. Elmeri oli harvemmin nähnyt isää näin riehakkaana.

Isän kehuista innostuneina lapset odottivat näkevänsä jotain vallan tavatonta. Mutta siinä oli kasa TAVALLISEN NÄKÖISTÄ MULTAA. Erikoisuus oli siinä, että he olivat tavallaan itse tehneet sen. Saaneet vanhasta aikaan jotain uutta. Käsin tunnustellen kompostimulta oli jotenkin karkeampaa ja murakampaa kuin pusseissa myytävä kukkamulta. Kun sitä otti kouraan ja puseri, se mureni helposti pieniksi murusiksi ja tuoksui väkevästi maalle. Tuoksu muistutti lapsia syksystä ja maassa lahoavista oksista ja lehdistä. Siellä täällä kompostimullan joukossa saattoi erottaa häivähdyksiä kompostiin heitetyistä jätteistä: oksanpaloja, kalanruotoja, kananmunankuoria ja pieniä luunsiruja. Isä tuumi, että nämä olivat vain pieniä kauneusvirheitä, jotka oli helppo noukkia pois. Mullan laatuun niillä ei ollut vaikutusta. Samalla isä kertoi, että oli pikkupoikana maalla löytänyt pellostä silloin tällöin posliinin- ja savenpalasia, joskus pieniä esineitäkin. Ne olivat joutuneet sinne tunkiosta, johon maalla ennen vanhaan haudattiin käytöstä poistettuja tavaroita. Tunkion sisältöä käytettiin yleisesti maanparannusaineena. Isä sanoi vaarin löytäneen kerran pellostä kivikautisen kirveenkin, joka oli sittemmin lahjoitettu kotiseutumuseoon. Elmerin mielestä oli harmi, ettei museossa otettaisi vakavasti kompostimullan seasta poimittuja kalanruotoja ja munankuoria, vaikka nekin kertoivat eletystä elämästä.

Lasten mielestä multaa oli jännä seuloa, samalla saattoi muistella, mitä kaikkea kompostiin oli tullut vietyä. Oli mukava ajatella, että niistä oli kuukausien kuluessa kehittynyt oikeaa multaa. Elmerille juolahti mieleen, että kompostimullassa oli jotain samaa kuin mummolan räsymatoissa. Molemmista vanhasta saatiin uutta ja käytökelpoista, mutta vanhan olemassaolon saattoi vielä hämärästi aavistaa uudesta. Elmerin tuumi,

että kompostimulta oli arvokkaampaa kuin muu multa, koska sen tuottamiseen oli tarvittu monta edestakaista reissua kompostille ja takaisin, jatkuva hoitoa ja seuraamista. Työ oli kuitenkin kannattanut, koska nyt saattoi omin silmin nähdä vaivannäön tulokset. Kerkkokin näytti silminnähten tyytyväiseltä. Se lensi Elmerin korvanjuureen ja kuiskasi: ”Mitäs tuumit, kaveri, eikös vain komposti olekin luonnon turbokone!”

”Mihin tätä humusta nyt sitten käytetään?” kyselivät lapset aikuisilta, jotka kyykkivät haraamassa marjapensaiden alustoja. Lapset olivat ylpeitä siitä, että olivat oppineet uuden tärkeän sanan. Humus maistui sanana hyvälle suussa. Siinä oli vähän niin kuin rukiinen maku. ”Tiedättekös, nassikat, humus on niin väkevää ja voimallista tavaraa, ettei siihen voi sellaisenaan istuttaa kasveja. Ei oikeastaan muuta kuin tomaattia, joka pitää vahvasta mullasta. Useimmat kasvit eivät tykkää liian tuhdistä tavarasta. Kompostimulta on parasta tavallisen mullan seassa lannoitteena ja maanparannusaineena. Mitään keinotekoisia lannoitteita ei tässä taloudessa nyt tarvitakaan. Korkeintaan ripaus kanankakkaa. Kärrätkäpä humusta tänne marjapensaiden juureen. Ja viekää omenapuille ja tuohon kukkapenkkiin myös! Niin ja riittää sitä vielä kasvihuoneen tomaattin- taimille ja kurkuillekin!” puhisi äiti olkansa yli.

Lapset tekivät työtä käskettyä. Humuksen kärräys oli hauskaa hommaa. Olivathan he itse osallistuneet mullan tuottamiseen. Syksyllä puutarhan antimista nauttiessaan he lähettivät kiitollisia ajatuksia kompostille, joka ystävällisesti muunsi jätteiden sisältämän energian kasvuvaimaksi vihreälle nurmikolle, hehkuville ruusuille, mehukkaille tomaateille, punaposkisille omenoille ja lukuisille muille kotipuutarhan antimille. Oli se vaan melkoinen silmäkääntötempu!

Kirjoittaja: Ritva Mononen

5.5.4 Talouspaperin tarina

Alakuloinena ja kivistävin jäsenen Elmeri maleksi keittiöön. Kevätflunssa oli sittenkin iskenyt. Tapansa mukaan äiti hääri hänen ympärillään. Mittasi kuumetta ja tarjoili kuumaa marjamehua, kuumetta alentavaa lääkettä ja sympatiaa. Hetken kuluttua Elmeri kiipesi pyjamassaan takaisin omaan huoneeseensa. Äiti oli lähtenyt ruokapiirinsä kokoukseen ja talo oli työpötyhjä. Elmeri otti alakerrasta mukaan muutaman sarjakuvalehden ja talouspaperirullan, jonka äiti oli jättänyt

lähtiessään pöydälle. Niiskuttaen Elmeri kiipesi takaisin vuoteeseen. Hän tunsi itsensä vähän yksinäiseksi ja hylätyksi, vaikka äiti oli sanonut palaavansa parin tunnin päästä.

Samassa Elmerin korvat erottivat heikkoa rapsutusääntä ikkunan ulkopuolella. Siellä oli Kerkko-kärpänen, joka viittilöi Elmeriä avaamaan ikkunan ja päästämään hänet sisälle. Kerkko surisi sisään yhtä määrätietoisenä kuin ennenkin. Kuultuaan Elmerin kurjasta kohtalosta hän tarjoutui, myötätuntoinen ystävä kun oli, pitämään seuraa. Sairaana ollessaan Elmerillä oli tapana torjua ikävää lukien kirjoja tai kuunnellen kasetteja tai vanhempien nuoruusmuistoja. Nyt Elmerillä ei ollut lähellä muita uhreja kuin Kerkko, joten hän kääntyi tämän puoleen. "Kuule, kerro minulle tarina. Jos et osaa jänniä villinlännen juttuja, kerro joku ekojuttu!" pyysi Elmeri Kerkolta. Sitten hän pöyhi tyynyään ja asettui mukavaan tarinankuunteluasentoon. Kerkko lennähti Elmerin vuoteen jalkopään messinkiselle päätynupille, rykäisi kerran ja aloitti: "Rakas ekoystävä, kerron sinulle kertomuksen, jonka pääosassa on eräs, joka sinulla juuri nyt on kädessäsi!" Elmeri katsoi kättään yllättyneenä. Mitä hänellä oli kädessä? "Tarkoitatko mahdollisesti tätä nenäliinaa? Enpä ole tullut ajatelleeksi, että tarinan päähenkilö voi olla joku näin pieni ja tavallinen". "Kaikki ei ole sitä, miltä se äkkiseltään saattaa näyttää. Pienikin on osa elämisen suurta ketjua. Mutta nyt itse asiaan!" jatkoi Kerkko ja kertoi talouspaperiarkin tarinan niin hyvin kuin osasi. Ja tällainen tarinasta tuli.

"Kasvoipa kerran pohjoisessa suurella sydänmaalla komea, suorarunkoinen mänty. Se oli kasvanut samalla paikalla jo kauan ja nähnyt ihmisten ja eläinten tulevan ja menevän retkillään. Männyllä oli metsässä paljon sukulaisia ja ystäviä. Päivästä toiseen he näkivät auringon nousevan ja laskevan levolle, kuulivat myrskyisten tuulten vaikertavan oksistoissaan, tunsivat virvoittavan sateen lankeavan kesäisen helteen piinaamille oksille ja juurille, aistivat talven paikalleen jähmettyneen hiljaisuuden. Päivät juoksivat verkkaisesti vuosien kierrossa. Joskus männystä tuntui ikävyyttävältä vain seistä jököttää paikoillaan. Siitä tuntui, ettei sen elämällä ollut oikein mitään tarkoitusta. Välillä sen oksille lenteli lintuja, jotka kertoivat sille juttuja kiireisistä kaupungeista ja ihmisistä, monista ihmeellisistä sattumuksista ympäri maailmaa. Mutta ei linnuista ollut männylle tosiystäviksi. Ne olivat liian hättäisiä ja liian meluisia. Aina tulossa tai menossa, ei koskaan jäämässä. Männyn tarkoituksettom-

uuden tunnetta lievensi hieman se, että monet eläimet ja pienemmät kasvit olivat riippuvaisia sen tarjoamasta elinvoimasta ja suojasta.

Eräänä päivänä metsän yksitoikkoinen elämänrytmi rikkoontui täydellisesti. Metsään ilmaantui haalaripukuisia, kypäräpäisiä miehiä jylisevine työkoneineen. Ennen niin hiljainen metsä kaikui ihmisten äänistä, moottorisahojen ja metsätraktoreiden pärinästä. Ennen kuin mänty ehti kunnolla hoksata muutosta, sen juurelle ilmaantui eräs mies moottorisahoineen, vetäisi sahan äänekkäästi käyntiin – surrur – ja jurskautti kiiltävän terän männyn kylkeen. Se oli menoa se: muutaman hetken kirpaisi tuska, sitten nopea huimauksen tunne ja ryskis! Mänty kaatui rytisten puolittain vieressä seisovien päälle. "Kerrankin on virkistävää katsella maailmaa täältä ruohonjuuriperspektiivistä. Mutta mitähän minulle nyt tapahtuu?" se tuumi enemmän uteliaana kuin surullisena järkytyksestä selvittyään. "Toivoin muutosta ja nyt se tuli. Mitäs tässä valittamaan! Kohtalo mikä kohtalo!"

Mänty oli oikeassa. Kun muutos oli alkanut, se kiihtyi nopeasti. Ei mänty saanut jäädä siihen maata pötköttämään ja ihailemaan maailmaa sammakkoperspektiivistä. Moottorisahamies ei tyytynyt männyn kaatamiseen, hän vielä karsia surrasi siitä pois kaikki oksat. Ilman suuria oksiaan mänty tunsi itsensä alastomaksi. Mutta ennen kuin hän ehti vaipua itsesääliin, paikalle jyristeli suuri metsäkuormuri ja nosti männyn alastoman rungon maasta suurilla robotinleuoillaan kuormurin perässä olevaan suureen häkkiin. Mänty huomasi olevansa tutussa seurassa. Täällä olivat oikeastaan kaikki hänen parhaimmat ystävänsä ja kasvinkumppaninsa yksitoikkosilta huojuntavuosilta. Vain nuorempi polvi puutui. Heidät oli kai jätetty pystyyn humisemaan lisää pituutta ja pönäkkyyttä.

Pian metsä jäi taakse. Männyn ja muiden oikullisen kohtalon valitsemien puiden matka jatkui suurelle tehtaalte. Siitä alkoi sellainen pyörytys, ettei mänty ollut koskaan osannut uneksiakaan moisesta. Suuret koneet kuorivat männyn ja sen kumppanit ilkosilleen, sitten heidät pienitettiin ja möyhennettiin suuressa sellupadasa. Selluseokseen kaadettiin kirpeitä eliksiirejä, joiden tarkoitus oli parantaa puun laatua. Tapahui ihmeellinen muodonmuutos! Mänty ei enää tuntenut itseään, vaan hänestä ja muista puista oli tullut jotakin aivan uutta. He olivat sulautuneet yhteen kuitupuuroksi, jossa ei voinut erottaa yksilöitä. Tämä ei mäntyä oikeastaan haitannut, vihdoin se tunsi olevansa mukana jossakin merkityksellisessä tapahtumaketjussa.

Mänty ei toden totta arvannut, mitä siitä tehtäisiin. Osaatko sinä arvata? Aivan oikein, paperitehtaalle männyn tie lopulta vei. Sellumas-
sasta tehtiin suurissa, vikkelissä koneissa paperia, joka kiertyi valtavan kokoiseksi rulliksi. Paperitehtaalla männystä tehtiin painopaperia. Mänty oli ylpeä siitä, että sen osaksi tuli näin arvokas homma: siitä tehtiin monivärimainos. Eikä mikään tavallinen mainos, vaan esite vuoden suurimmasta juhlasta, joulusta. Mainos korosti sitä, ettei kunnan joulu tullut ilman lukuisia tavaroita. Mainos pudotettiin joulun alla kaupungin jokaiseen kotiin.

No, mahtoivatko ihmiset ollenkaan tajuta mainoksen tärkeyttä? Tosiasia on, että ihmiset toimivat usein tyhmästi ja lyhytnäköisesti. Eikö sinunkin mielestäsi ole tyhmää painattaa hieno mainos kirjapainossa, tuhlata siihen kallista puusta valmistettua paperia, kun todennäköinen osoite on roskakori. Joulun alla kiireiset ihmiset silmäilevät mainoksia ja heittävät ne tarpeettomina pois. Mainos sai todeta olevansa yksi tuhansien joukosta. Kaikkien mainosten tavoite on sama: ne houkuttelevat ihmisiä ostamaan tavaroita, joiden uskotellaan tuovan onnea ja menestystä ihmisille. Niiden kohtalokin on sama: suuret toiveet ja jätettä! Mainos pudotettiin postiluukusta ja hetken päästä se huomasi viruvansa paperinkeräyssäiliössä painomusteelle haisevien päivälehtien joukossa.

Eikö sinustakin ole surullista, että vanhasta kunnianarvoisasta puusta valmistetaan mainoksen kaltaisia hetken tuotteita? Tällainen päiväperhoajattelu on ihmisten ahneutta ja ylimielisyyttä. Onneksi mainos vietiin paperinkeräykseen sen sijaan, että se olisi poltettu joulusaunaa lämmitettäessä tai se olisi joutunut kaatopaikalle mätänemään. Säiliössä mainokset, lehdet ja muut sinne heitetyt paperituotteet odottivat varovaisen toiveikkaina uutta käännettä elämäänsä. Ne eivät ehtineet ikävyytyä paikoilleen. Säiliöön kaadettiin joka päivä uutta tavaraa entisen päälle. Eräänä päivänä pihalle peruutti suuri rekka, jonka uumeniin säiliön sisältö kaadettiin. Monivärimainos muiden mukana. "Mihinkähän pyörytykseen joudun seuraavaksi?" se tuumi kohtaloonsa alistuneena.

Männyn tyttärelle, mainokselle, koitti uusi keräyspaperielämä. Mainos ja muut paperintavarat joutuivat ensin lajittelulinjalle, jossa erilaiset paperit eroteltiin toisistaan. Monivärimainos joutui eroon monista ystäväistä, joita se oli saanut keräyssäiliössä. Mainos niputettiin suureen paa-
liin yhdessä muiden kaltaistensa kanssa. Tiukas-

ti sidotut paperipaalit nostettiin rekkaan, joka kiidatti ne keräyspaperia käyttävälle paperi- ja kartonkitehtaalle. Tämä tehdas oli erilainen kuin se, mihin mänty oli joutunut. Tämä tehdas käytti raaka-aineenaan kierrätyspaperia. Tehtaalla mainos joutui luopumaan monivärisestä olemuksestaan. Se liukeni osaksi paperimassapuuroa, jota sulputettiin pulputtimessa ja johon sekoitettiin jälleen eliksiirejä paperin laadun ja ulkonäön parantamiseksi. Mainos muutti muotoaan ja tarkoitustaan: siitä tuli uusiopaperinen talouspaperirulla, joka pakattiin yhdessä monien siskojen kanssa muoviseen kääreeseen. Tehtaalta suuret rekat kuljettivat paketit kauppojen hyllyille. Yhden niistä sinun äitisi nappasi ostoskoriinsa lähikaupan hyllyltä.

Arvaat kai, että lähikaupan pehmopaperihyllyllä käytiin kisaa paremmuudesta. Puusta tehdyt hienot valkoiset nenäliinat, WC- ja talouspaperit ylpeilivät uusiopaperisten serkkujensa rinnalla. Uusiopaperituotteet laittoivat kuitenkin ylpistelijöille "jauhot suuhun" kertomalla vaiheikkaan elämäntarinansa, joka osoittaa suurta sitkeyttä ja selviytymiskykyä. Kukapa olisi saattanut äkkipäätään arvata, että mänty, monivärimainos ja talouspaperi olisivat näin läheistä sukua keskenään! Eipä ollut suoraan puusta valmistetuilla tuotteilla yhtä pitkiä juuria".

Kerkko päätti kertomuksensa ja istui Elmerin peitolle odottamaan kommentteja. Elmeri katseli miettiväisenä pöydällä nököttävää talouspaperirullaa ja sanoi: "Onpa hyvä, että meillä käytetään usiopehmopapereita. Toivottavasti säästämme jonkin hienon, humisevan puun moottorisahalta". "Totta puhut. Keräyspaperin käyttö säästää Suomen metsiä. Uusiopaperin valmistaminen kuluttaa myös paljon vähemmän energiaa ja vettä kuin, jos paperi valmistetaan suoraan puusta", valisti Kerkko Elmeriä, joka näytti loppumattoman uteliaalta ja tiedonhaluiselta petipotilaanakin.

"Hei, lopetitko kertomuksen kesken? Mitä talouspaperiarkille tapahtuu, kun se on käytetty loppuun? Voidaanko se käyttää uudestaan?" kysyi Elmeri. Kerkko jatkoi kärsivällisesti: "Valitettavasti kertomuksemme monivärimainoksella oli huono tuuri, kun siitä valmistettiin talouspaperia sen sijaan, että siitä olisi tehty vaikkapa sanomalehti tai uusiopahvinen mappi. Taitaa nimitäin olla niin, että uusiopaperin elämä pehmopaperina jää lyhyeksi, eikä sitä voida enää kierrättää paperinvalmistuksen raaka-aineena. Toista se on sanomalehtien, jotka kiertävät elämästä toiseen".

”Pehmopaperit eivät valitettavasti sovi ke-räyspaperiksi, koska niissä olevat selluloosakui-dut ovat liian lyhyitä ja pehmeitä uusiopaperin valmistamiseen. Sinulla, kuomaseni, on tasan kolme vaihtoehtoa, miten voit toimia käytetyn talouspaperin kanssa. Vähiten vaivannäköä vaa-tiva vaihtoehto on se, että nakkaat ne roskakoriksi, jolloin ne päätyvät muun sekajätteen mukana kaatopaikalle. Toinen vaihtoehto on se, että hei-tät ne takkaan tai saunan uuniin, jolloin niiden sisältämä vähäinen energia vapautuu lämmöksi. Työläin vaihtoehto on, että revit ne palasiksi ja laitat kompostiin ruuantähteiden kanssa. Uusio-paperi maatuu kyllä kompostissa ajan kanssa. Mikä on mielestäsi paras vaihtoehto?” selosti Kerkko odottaen Elmerin vastausta.

”Luulisin, ettei polttaminen ei ole kovin hyvä vaihtoehto. Ei pelkällä talouspaperilla sau-naa lämmitetä. Jos talouspaperiarkki osaisi aja-tella, se ei varmaan pitäisi ajatuksesta, että se mätänee kaatopaikalla jossain niljaisessa paikas-sa. Mutta sen sijaan se voi hyvinkin tykätä jou-tua matojen ruuaksi, vai mitä? Oikeastaan on ihan metkaa ajatella, että talouspaperista voi tulla multaa. Silloinhan se voi vaikka auttaa uusia männyntaimia kasvamaan!” tuumi Elmeri.

”Älä muuta viserrä, kuomaseni, kaatopaikal-la sen sisältämä energia, joka alunperin on peräi-sin suuresta humisevasta männystä pohjoisen saloilla, menisi totaalisesti hukkaan. Mutta kom-postointi on ihan jees vaihtoehto, koska siinä ta-louspaperin energia saadaan hyödyttämään kas-vua. Ja kyllä sillä voi saada retkellä nuotion syt-tymään, jos ei ole muuta sytykettä. Mutta taitaisi olla päiväunien aika, vai mitä tuumit?” Kerkko pani pisteen keskustelulle ja lennähti Elmerin huoneen ikkunaverhoihin.

Elmeriä männyn tarina talouspaperiksi jäi mietityttämään – elämä oli ihmeellistä! Pian vaa-leasuortuvainen pää nuokahti tyynylle ja kerto-muksen päähenkilö, talouspaperimyytty, tipahti lattialle. Se kaiketi toivoi hauraassa paperinmie-lessään, että Eko-Elmeri kiikuttaisi sen roskako-rin sijasta puutarhavajassa olevaan kompostiin. Ei se ollut pitkän vaelluksen aikana kokonaan unohtanut metsäistä alkuperäänsä.

Kirjoittaja: Ritva Mononen

5.5.5 Luokan omat ekosadut

Päiväkoti- ja alkuopetusikäisten lasten osalta kierrätystä ja jätteiden lajittelua on hyvä lähes-tyä satujen ja tarinoiden kautta. Eläytyessään ta-rinoiden päähenkilöiden kokemuksiin ja tuntei-siin lapset voivat itse oivaltaa ympäristöstä huo-lehtimisen merkityksen. Lapset pitävät eläimis-tä, eläytyvät helposti niiden asemaan ja haluavat luonnostaan hoivata niitä. Eläimet sopivat siksi hyvin ympäristönsuojelusatujen päähenkilöiksi. Kuhunkin ympäristöön kannattaa valita sopiva eläin. Ei kannata kertoa leijonasta suomalaisessa metsässä. Myös sadun juonenkäänteissä ja siinä ilmenevissä ympäristöongelmissa on hyvä olla vahva todellisuus pohja, jotta sadun kautta voi-daan oppia oikeaa todellisuutta.

Esimerkki: ”Ekokettu seikkailee”

Tässä ei ole valmista sellaisenaan sovellettavaa satua, vaan aineksia, joista kukin opettaja voi muokata ja koota omien oppilaiden tarpeisiin so-veltuvan sadun. Myös oppilaat voivat lisätä yk-sityiskohtia ekokettu-satuun tai rakentaa sen pohjalta uusia satuja. Ekokettu-satu sopii kerrot-tavaksi ennen metsäretkeä, sen aikana esim. eväs-tauolla tai yöretkellä/leirikoulussa luonnon kes-kellä. Ekoketusta voidaan kertoa useita satuja tavallaan jatkokertomuksena tai esim. ”vuoden-aikasatuja”. Ympäristösadussa on hyvä olla jo-kin ongelma, johon mietitään ratkaisua.

Päähenkilö:

* Kettu, Suomessa varsin yleinen, lapsille aikai-semmin tuttu, lähes kaikkiruokainen pieni hämä-rissä viipottava peto.

* Kansansaduissa kettu kuvataan viisaana, ove-lana ja kekseliäänä eläimenä – ehkäpä hieman hienohelmaisena, turhamaisena ja helposti louk-kaantuvanakin. Nämä sopivat hyvin ekoketun-kin luonteenpiirteiksi. Ekokettu on myös ystä-vällinen, utelias, mutta arka. Sadussa voidaan ketusta käyttää maalailevia ilmauksia kansan-satujen tapaan: esim. kettu kultaturkki, huiska-häntä, hipsukorva, sipsutassu jne.

* Kettu elää ihmisasutusten liepeillä: pelloilla ja metsissä, kaupunginkin laitamilla. Kettu seurai-lee ihmisten touhuja piilosta. Lasten on helppo kuvitella kettu hiippailemassa omassa retki-metsässään. Se jälkiä voidaan etsiä yhdessä: päivänpaistatuskalliota, tassun painaisuja maas-sa, päiväunikoloa...

Ongelmia:

* Kettu näkee omassa elinympäristössään roskaa ja sotkua, joka on ihmisten aiheuttamaa. Se huolestuu siitä, kuka sitä hoitaisi, jos se loukkaisi kypälänsä lasinsiruun tai peltipurkin terävään reunaan. Löytyykö näitä meidän omasta lähimetsästä? Mitä, jos kettu loukkaakin kypälänsä hieman?

* Kettu voi olla huolissaan jälkikasvustaan, jos se on (tuleva) isä- tai äitikettu. Kuinka sen poikaset, jotka uteliaina haistelevat ja maistelevat kaikkea – aivan kuin ihmisvauvat – osaavat varoa syömästä teräviä siruja ja muovinriekaleita? Entäs jos pennut tunkevat päänsä purkkiin ja jäävät loukkuun?

* Kettu voi olla huolissaan omasta hienosta hännästään ja tuuheasta puna-ruskeasta turkistaan. Likaiset pussit ja purkit, vedessä kelluva öljy, kaikki luontoon heitetty moska, voi sotkea sen hienon olemuksen, josta se on ylpeä, erityisesti siitä kauniista valkeasta hännänpäästä.

* Kettu voi olla huolissaan elintilansa supistumisesta. Ihmisrakentamisen (uudet asuntoalueet, liikekeskukset ja tiet) myötä ketun luonnontilainen ympäristö supistuu ja samalla ruuan hankinta vaikeutuu. Kettu pelkää monipuolisen ruokavalionsa supistumista. Mistä se saa jäniksiä, hiiiriä ja myyriä? Onko ketun saaliseläimillä tilaa ihmisen rakentamilla alueilla? Vieläkö metsästä löytää yllin kyllin meheviä ja saasteettomia marjamättäitä? Jääkö jäljelle oja ja lampia, joista löytää maukkaita sammakoita? Entä hyönteisten toukkia välipaloiksi? Löytyykö rauhallista pesäluolaa poikasten kasvattamiseen ja lepäämiseen?

Ratkaisuja:

* Kettu kohtaa metsässä viisaan pöllön, joka antaa sille neuvoja selviytymiseen. Pöllö tietää enemmän ihmisten tavoista kuin kettu, joten se voi valistaa sitä. Pöllö on kuitenkin itse tavallaan ulkopuolinen ongelmiin nähden: myyriä riittää ihmisten takapihoillakin, pöllö liikkuu lentäen, eikä ole vaarassa loukata itseään ketun tavoin – mutta mistä löytyy pesäkoloja, jos vanhat puut kaadetaan?

* Pöllö kertoo ketulle aineen kiertokulusta luonnossa ja luonnollisesta maatumisesta. Mitkä aineet maatuvat, mitkä eivät? Maatuuko lasinsiru ja peltipurkki samoin kuin puun lehti? Arvutellaan maatuvia aineita. Pöllö kertoo, että maatumisessa aine muuttuu mullaksi ja ravinteiksi uusille kasveille, jotka taas ovat ravintoa kasveja syöville eläimille, kuten esim. kotieläimille, hirville ja myös sekaravinnon syöjille, kuten ketulle. Pöllö kertoo ketulle myös ihmisten tavoista, roskien alkuperästä, roskapöntöistä ja kaatopaikoista.

* Ketut liikkuvat myös kaupungeissa, ja tutkivat roska-astioita löytääkseen ruokaa. Tässä on omat vaaransa, eikä kettu turvaudu tähän mielellään. Kettu voi kyllä hätäpäissään kokeilla sitäkin ja todeta, että luonnosta ja puutarhoista, saa parempaa ruokaa miellyttävämmällä tavalla. Siksi kettu toivookin lasten ja aikuistenkin huolehtivan ympäristöstään, että sen ja sen poikasten elämä olisi turvallista.

* Lapset voivat ryhtyä auttamaan kettua kompostoimalla omat eloperäiset jätteensä ja käyttämällä syntyneen mullan kasvien kasvatukseen. Kukista ja muista kasveista saavat ravintoa monet hyönteiset ja pikkunisäkkäät, joita kettu voi sitten syödä.

* Tietysti lapset myös huolehtivat siitä, ettei luontoon jää kettua vahingoittavia roskia, ja löytävät roskat kootaan sieltä pois.

* Ekokettua voidaan auttaa myös siten, ettei rikota luonnon rauhaa turhalla riehumisella ja metelillä.

* Ekoketusta voidaan piirtää ja kirjoittaa omia tarinoita. Aihepiiristä voidaan näyttellä, askarrella, muovilla jne. Sille voidaan rakentaa pesä ulos erilaisista luonnonmateriaaleista.

Lähde: Kompostiopas varhaiskasvatukseen. Kansalaisjärjestöjen kierrätysliike. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.